

บทที่ 3

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับระบบโครงการส่งเสริมการเลี้ยงไก่กระทงแบบโรงเรือนปิด

ในการศึกษาการเลี้ยงไก่กระทงแบบโรงเรือนปิดในโครงการส่งเสริมการเลี้ยง จะศึกษาเกี่ยวกับ

1. ระบบการเลี้ยงไก่กระทงแบบโรงเรือนปิด
2. การผลิตและการจัดการการเลี้ยงไก่กระทง
3. การลงทุนและผลตอบแทนจากการเลี้ยงไก่กระทงแบบโรงเรือนปิด

ปัจจุบันการเลี้ยงสัตว์ของประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงจากการเลี้ยงแบบสวนครัวหลังบ้าน มาเป็นการเลี้ยงแบบฟาร์มขนาดใหญ่หรืออุตสาหกรรม เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์จึงจำเป็นต้องมีเงินทุน เข้าไปดำเนินการ และต้องใช้เทคโนโลยีระดับสูงเข้ามาใช้ในการเลี้ยงสัตว์ จึงจะสามารถอยู่รอดได้ มิฉะนั้นก็ต้องประสบต่อการขาดทุนและต้องเลิกกิจการไป แต่สถานการณ์ปัจจุบันของประเทศไทยทางด้านเศรษฐกิจยังไม่ดีเช่นประเทศที่พัฒนาแล้ว เกษตรกรจำนวนมากยังมีฐานะยากจน ไม่สามารถหาเงินมาลงทุนเพื่อดำเนินการเลี้ยงสัตว์แบบฟาร์มขนาดใหญ่ได้ แต่การทำฟาร์มขนาดเล็กต่อไปก็จะประสบกับผลขาดทุนหรือมีรายได้ไม่เพียงพอ เพราะต้นทุนการเลี้ยงสัตว์ในปัจจุบันมี ต้นทุนการผลิตค่อนข้างสูง ยิ่งเลี้ยงจำนวนน้อย ๆ โอกาสที่จะได้รับกำไรหรือมีรายได้พอเลี้ยงตัวได้ ก็อาจจะไม่เกิดขึ้นเกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่จึงต้องเลิกกิจการ

ดังนั้น การทำระบบการเลี้ยงสัตว์แบบโครงการส่งเสริมให้แก่เกษตรกรรายย่อย ซึ่งภาค เอกชนได้นำเข้ามาใช้ช่วยเหลือเกษตรกรรายย่อยน่าจะเป็นแนวทางที่ดีที่จะช่วยให้เกษตรกรรายย่อย ยึดอาชีพการเลี้ยงสัตว์เลี้ยงครอบครัวต่อไปได้เป็นอย่างดี

ปัญหาของเกษตรกรรายย่อย

การประกอบอาชีพของเกษตรกรรายย่อยมักจะประสบปัญหาดังต่อไปนี้

ก) การขาดเงินทุน เกษตรกรโดยทั่วไปเป็นเกษตรกรที่มีฐานะค่อนข้างยากจนไม่มีเงินที่จะ นำมาใช้ลงทุนมากนัก จึงสามารถเลี้ยงสัตว์ได้จำนวนจำกัดหรือไม่มากเท่าที่ควร ในขณะที่ต้นทุน การเลี้ยงสัตว์โดยเฉพาะค่าอาหารสัตว์มีราคาสูง โอกาสที่จะมีกำไรต่อตัวจึงอยู่ในระดับต่ำ หรือมี กำไรเพียงเล็กน้อยทำให้มีรายได้ไม่พอเพียงที่จะยึดอาชีพการเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพเลี้ยงครอบครัวได้

หากเกษตรกรต้องการเลี้ยงสัตว์มากขึ้น เพื่อจะได้มีรายได้เพิ่ม (ตามจำนวนสัตว์ที่เลี้ยงเพิ่มขึ้น) เกษตรกรก็ต้องหาเงินเพิ่มมาลงทุน ก็จำเป็นต้องกู้มาจากสถาบันการเงิน หรือธนาคารซึ่งก็จำเป็นต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน เช่น ที่ดินและบ้าน หากไม่มีที่ดินและบ้านก็ต้องกู้จากภายในท้องถิ่น ซึ่งก็ต้องเสียดอกเบี้ยค่อนข้างสูง อัตราการเสี่ยงก็ยังมีมาก หากกู้เงินมาลงทุนแล้วเลี้ยงได้ผลดีก็มีกำไร เกษตรกรก็อาจใช้หนี้ได้ แต่หากเกษตรกรเลี้ยงแล้วได้ผลไม่ดีเกิดความเสียหาย เกษตรกรก็ไม่สามารถใช้หนี้ได้ ธนาคารก็ยึดที่ดินและบ้าน ทำให้เกษตรกรต้องหมดหนทางในการประกอบอาชีพ อัตราการเสี่ยงต่อการถูกยึดที่ยึดบ้านก็มีค่อนข้างสูง เกษตรกรรายย่อยจำนวนมากไม่กล้าเสี่ยง และตัดสินใจเลิกอาชีพการเลี้ยงสัตว์เป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้เกษตรกรรายย่อยมีจำนวนน้อยลง ส่วนเกษตรกรที่คงดำเนินการต่อไปนั้น บางรายประสบผลสำเร็จมีกำไรและขยายกิจการเปลี่ยนสถานะเป็นเกษตรกรรายใหญ่ แต่เกษตรกรบางรายประสบผลขาดทุนหรือได้ผลผลิตต่ำก็ต้องเลิกกิจการไป

ข) การขาดความรู้เทคนิคการเลี้ยงแผนใหม่ ปัจจุบันการเลี้ยงสัตว์จำเป็นต้องมีการนำความรู้แผนใหม่เข้ามาใช้ประกอบการเลี้ยงสัตว์แต่เกษตรกรรายย่อยตามปกติเป็นผู้มีความรู้ที่น้อย และหน่วยงานของรัฐก็เข้าไปไม่ถึง เกษตรกรจึงต้องใช้ความรู้ที่มีอยู่ค่อนข้างจำกัดทำการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งต้องเสี่ยงมากกว่าเกษตรกรที่มีความรู้ ในด้านที่จะต้องพบกับความผิดพลาดหรือเลี้ยงสัตว์แล้วต้องประสบกับการขาดทุน

ค) การขาดตลาดรองรับ เกษตรกรรายย่อยเมื่อเลี้ยงสัตว์แล้ว ปัญหาที่มักจะพบอยู่เสมอก็คือ ขายไม่ได้ราคา หรือถูกพ่อค้าคนกลางกดราคาเพราะเกษตรกรรายย่อยไม่มีอำนาจต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง นอกจากนี้กลไกของตลาดปศุสัตว์ ก็มีความผันแปรตลอดเวลา บางครั้งก็มีราคาถูก เกษตรกรรายย่อยเมื่อขายสัตว์เลี้ยงของตัวเองแล้ว ก็ขาดทุนและไม่มีเงินทุนที่จะซื้อสัตว์ชุดใหม่มาเลี้ยงทดแทนได้จึงต้องเลิกกิจการไป

ง) ปัญหาด้านต้นทุน ปัญหาเรื่องต้นทุนการผลิตด้านปศุสัตว์โดยเฉพาะต้นทุนค่าอาหารสัตว์ ซึ่งมีมูลค่าประมาณ 60-70 % ของค่าใช้จ่ายทั้งหมดมีราคาสูง อันเนื่องมาจากนโยบายของรัฐบาลที่จะให้เกษตรกรชาวนาข้าวไร่ และชาวประมง ได้ขายข้าวพิษไร่ และปลาปน ในราคาสูง เพื่อจะได้มีรายได้ดีขึ้น ได้ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์อย่างหนัก เพราะต้องซื้อวัตถุดิบ เช่น ไร่ ปลาปน ข้าว ข้าวโพด กากถั่วเหลืองและปลาปน ในราคาที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ ตลอดเวลา จึงทำให้อาหารสัตว์มีราคาสูงขึ้น และทำให้ต้นทุนการผลิตปศุสัตว์มีราคาสูงขึ้นโอกาสที่จะมีกำไรต่อหน่วยต่อไร่ก็ลดน้อยลง ยิ่งมีความผันผวนด้านการตลาดเข้ามาด้วย โอกาสเลี้ยงสัตว์แล้วขาดทุนก็มีมากขึ้น และก็มีอยู่เรื่อย ๆ นับว่าเป็นสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ต้องเลิกกิจการไป

จากปัญหาดังต้นที่เกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่ประสบนั้น หากนำระบบการเลี้ยงสัตว์แบบโครงการส่งเสริมการเลี้ยงมาช่วยเหลือเกษตรกรรายย่อยแล้ว น่าจะเป็นการส่งเสริมอาชีพให้แก่

เกษตรกรรายย่อยได้เป็นอย่างดี ซึ่งวิธีการนี้เป็นวิธีการหนึ่งที่ภาคเอกชนได้นำมาใช้กับเกษตรกรรายย่อยในหลายพื้นที่

ระบบการเลี้ยงไก่กระต๊อบแบบโครงการส่งเสริมการเลี้ยงครบวงจร

ระบบการเลี้ยงสัตว์แบบโครงการส่งเสริมการเลี้ยงครบวงจรก็คือการที่กลุ่มบริษัทที่ประกอบธุรกิจประเภทการเลี้ยงสัตว์จัดให้มีฟาร์มเลี้ยงพ่อ-แม่พันธุ์ เพื่อให้ได้พันธุ์สัตว์ที่มีคุณภาพดีให้เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ได้นำไปเลี้ยง ผลิตอาหารสัตว์เพื่อให้ได้อาหารที่มีคุณภาพดีถูกต้องตามความต้องการของสัตว์ในระยะต่าง ๆ ของการเจริญเติบโต มีบริษัทจำหน่ายเวชภัณฑ์เพื่อให้เกษตรกรได้ใช้ยาและวัคซีนที่มีคุณภาพสำหรับใช้ป้องกันและรักษาโรคสัตว์เลี้ยง มีโรงฆ่าสัตว์เพื่อรับซื้อสัตว์คั้นจากเกษตรกรในราคาที่เป็นธรรม โดยเกษตรกรมีความมั่นใจว่าเมื่อเลี้ยงแล้วจะขายได้ราคาเท่าใด หรือมีรายได้เท่าไรต่อการเลี้ยงสัตว์ แต่ละชุด เกษตรกรจึงมีความมั่นใจว่าเลี้ยงแล้วมีรายได้แน่นอน ไม่ต้องเสี่ยงต่อการขาดทุนเช่นเกษตรกรทั่วไป ตลอดจนมีธุรกิจการจำหน่ายเพื่อให้ผู้บริโภคได้มีโอกาสซื้อผลิตภัณฑ์ของบริษัทในราคาที่เป็นธรรม และมีคุณภาพสูง มีความปลอดภัยต่อสุขภาพและอนามัย นอกจากนี้ บริษัทยังได้จัดหน่วยบริการช่วยเหลือให้แก่ผู้เลี้ยงที่เข้าร่วมในโครงการอีก 2 หน่วยคือ หน่วยส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งมีนักวิชาการของบริษัทออกไปแนะนำวิธีการเลี้ยง การให้อาหาร การให้น้ำ การให้ความอบอุ่น การให้แสงสว่างและอื่น ๆ เพื่อให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ได้มีความมั่นใจในความสำเร็จของการเลี้ยงสัตว์ของตนว่าจะสามารถเลี้ยงได้ผลดีและทำรายได้ให้ผู้เลี้ยงมากที่สุด และหน่วยสัตวแพทย์ ซึ่งมีเจ้าหน้าที่สัตวแพทย์ออกไปแนะนำวิธีการป้องกันโรคระบาด และการระวังรักษาสุขภาพของสัตว์ของบริษัท ตลอดจนช่วยเหลือในด้านการรักษาสัตว์ป่วย (หากมีสัตว์ป่วยเกิดขึ้น) ให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงด้วย ในรายที่เป็นร้ายแรงหรือรุนแรงมาก ๆ บริษัทก็มีหน่วยวิชาการกลางรับตรวจวินิจฉัย และให้คำแนะนำรักษาที่ถูกต้องให้แก่เกษตรกร โดยมีได้คิดมูลค่าแต่อย่างใด

ข้อดีของการเลี้ยงสัตว์แบบโครงการส่งเสริมการเลี้ยง

ภาคเอกชนได้พิจารณาเห็นว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์รายย่อย คือเลี้ยงแล้วขาดทุนหรือเลี้ยงแล้วมีกำไรไม่พอเพียงจะใช้เลี้ยงครอบครัวได้ และต้องเลิกกิจการการเลี้ยงสัตว์ไปนั้น หากภาคเอกชนไม่เข้าไปแก้ไขปล่อยให้เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์รายย่อยต้องประสบปัญหาโดยไม่มีหน่วยงานของภาครัฐเข้าไปช่วยเหลือแก้ไขก็จะเป็นปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของการ

พัฒนาการเลี้ยงสัตว์ และอาจจะส่งผลไปสู่การขาดแคลนเนื้อสัตว์ที่จะบริโภคภายในประเทศ รวมทั้งส่งผลกระทบต่อ การส่งออกเนื้อสัตว์ และปศุสัตว์ของประเทศซึ่งมีมูลค่าปีละจำนวนมากอีกด้วย

ด้วยเหตุดังกล่าวธุรกิจทางภาคเอกชนจึงต้องปรับเปลี่ยนแผนการดำเนินธุรกิจด้วยการนำระบบการเลี้ยงสัตว์แบบโครงการส่งเสริมการเลี้ยงมาใช้ แทนที่จะปล่อยให้เกษตรกรต้องเสี่ยงต่อการขาดทุนเช่นในอดีตเพราะได้พิจารณาเห็นการเลี้ยงสัตว์แบบโครงการส่งเสริมการเลี้ยงของบริษัทได้ก่อให้เกิดผลประโยชน์ที่สำคัญแก่เกษตรกรหลายด้าน ได้แก่

ก) ทุนดำเนินการเกี่ยวกับการก่อสร้าง ตามวิธีการของโครงการส่งเสริมการเลี้ยง บริษัทเอกชนจะเป็นผู้จัดหาแหล่งเงินกู้ให้เกษตรกร และคำประกันเรื่องการใช้เงินคืนให้เกษตรกร ดังนั้นเกษตรกรที่เข้าโครงการจะมีเงินทุนมาใช้ในการดำเนินการ แทนที่จะต้องหาแหล่งเงินกู้เองซึ่งโดยมากต้องเสียดอกเบี้ยสูง และบางครั้งก็ไม่อาจหาแหล่งเงินกู้ได้เอง จึงทำให้ไม่สามารถหาเงินมาใช้ในการเลี้ยงสัตว์ตามต้องการได้ เหตุที่ต้องใช้เงินทุนมาดำเนินการเนื่องจากการเลี้ยงสัตว์มีกำไรต่อหน่วยน้อยจึงจำเป็นต้องเลี้ยงปริมาณมากเพื่อให้มีรายได้เพียงพอสามารถเลี้ยงครอบครัวได้

ข) ทุนในการดำเนินการเรื่องสัตว์เลี้ยง อาหารสัตว์ เวชภัณฑ์ วัคซีน และอุปกรณ์การเลี้ยงอื่น ๆ ตามปกติเกษตรกรที่ทำการเลี้ยงสัตว์จะต้องนำเงินมาลงทุนซื้อพันธุ์สัตว์ ซื้ออาหารสัตว์ ซื้อยา ซื้อวัสดุคอกและอื่น ๆ แต่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกับบริษัท ไม่ต้องลงทุนค่าพันธุ์สัตว์ อาหารสัตว์ วัคซีนและอุปกรณ์การเลี้ยงอื่น ๆ เพราะบริษัทรับผิดชอบค่าใช้จ่ายดำเนินการเหล่านี้ และไม่มีการคดดอกเบี้ยจากการลงทุน ด้วยเหตุนี้เกษตรกรจึงไม่จำเป็นต้องใช้ทุนดำเนินการในการเลี้ยงสัตว์ของตน

ค) ความรู้ในการดำเนินการเลี้ยงสัตว์และการบริการจากบริษัทเอกชน เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการได้ผลกระทบนานที่รับผิดชอบ และการเสี่ยงต่อการขาดทุนให้บริษัทรับผิดชอบแต่ผู้เดียว บริษัทในฐานะที่ต้องรับผิดชอบต่อความเสี่ยงดังกล่าวจึงจำเป็นต้องจัดทำบริการช่วยเหลือเกษตรกรในด้านการเลี้ยงสัตว์ที่จำเป็นให้แก่เกษตรกรโดย

- จัดตั้งหน่วยส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ขึ้น โดยมีผู้ที่จบการศึกษาทางด้านสัตวบาล หรือด้านการเลี้ยงสัตว์เป็นหลักออกมาบริการให้คำแนะนำแก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย หน่วยส่งเสริมที่จัดตั้งขึ้นนี้จะทำการฝึกอบรมความรู้ด้านการเลี้ยงสัตว์ให้แก่เกษตรกรเพื่อเกษตรกรจะได้รู้จักวิธีการเลี้ยงที่ถูกต้อง มีการจัดการที่ดี มีการให้อาหารที่ถูกต้องตามความต้องการ มีการป้องกันโรคที่ดีเพื่อให้สัตว์เลี้ยงมีการเจริญเติบโตที่ดีไม่ล้มตาย

- จัดหน่วยสัตวแพทย์ขึ้นมาให้บริการให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกร โดยบริษัทจะส่งสัตวแพทย์ออกไปฉีดวัคซีนให้กับสัตว์เลี้ยง และแนะนำวิธีป้องกันโรคระบาดที่ถูกต้องให้เกษตรกรต้องปฏิบัติเพื่อป้องกันโรคระบาดสัตว์ เมื่อสัตว์ของเกษตรกรป่วย ทางบริษัทก็จะส่งสัตวแพทย์มา

ช่วยทำการรักษาสัตว์ป่วย โดยไม่ได้คิดค่าใช้จ่ายของสัตว์แพทย์ที่ออกไปทำการตรวจรักษา และเจ้าหน้าที่ของบริษัทจะออกไปทำการช่วยเหลือทันที เมื่อรับแจ้งเพราะสัตว์ยังเป็นทรัพย์สินของบริษัท บริษัทจึงต้องดูแลสัตว์เลี้ยงนั้นเหมือนกับสัตว์ของบริษัทเอง

ง) รายได้ที่เกษตรกรได้รับจากบริษัท เกษตรกรที่เข้าร่วมในโครงการมีความมั่นใจในรายได้ที่จะได้รับจากการเลี้ยง เพราะบริษัทและเกษตรกรได้ทำการตกลงไว้ล่วงหน้าว่า ในการเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรจะได้รับรายได้ตอบแทนจากบริษัทอย่างไร ดังนั้นเมื่อเลี้ยงจนครบกำหนดตามโปรแกรมของบริษัทแล้ว เกษตรกรจะมีรายได้ตามที่ตกลงกับบริษัท ซึ่งมีทั้งรายได้มาตรฐานและรายได้เป็นรางวัลตอบแทนหากเกษตรกรให้ความสนใจต่อการเลี้ยงและให้ผลผลิตสูงกว่ามาตรฐานที่บริษัทกำหนดไว้ เกษตรกรไม่ต้องหาตลาดจำหน่ายสัตว์เลี้ยงของตนและไม่ต้องเสี่ยงต่อการผันผวนของราคาปศุสัตว์ ตรงกันข้ามเกษตรกรสามารถบอกได้ล่วงหน้าว่า ถ้าเข้าร่วมโครงการแล้วจะมีรายได้ต่องวดเท่าไร หรือต่อปีเท่าไรด้วยเหตุนี้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจึงมีความมั่นใจในผลตอบแทนที่จะได้รับจากบริษัท

โครงการเลี้ยงสัตว์แบบครบวงจร นับว่าเป็นโครงการที่ให้หลักประกันแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์โดยตรงที่เมื่อเข้าร่วมโครงการแล้วจะมีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์ที่แน่นอน ไม่ต้องเสี่ยงต่อการขาดทุนเช่นผู้เลี้ยงในอดีต เพราะบริษัทที่จัดทำโครงการเป็นผู้เข้ามาเสี่ยงรับผิดชอบด้านการเงินที่จะลงทุน และการตลาดของเกษตรกรตั้งแต่ต้นจนจบ เกษตรกรจึงสามารถยึดอาชีพการเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพเลี้ยงครอบครัวได้

ในการเลี้ยงสัตว์แบบครบวงจร บริษัทซึ่งเป็นผู้ดำเนินการระบบโครงการส่งเสริมการเลี้ยงไก่กระทงและเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเลี้ยงมีการจัดทำสัญญาร่วมกัน (Contract Farming) ในรูปแบบของ “สัญญาจ้างเหมาเลี้ยงไก่กระทง” ซึ่งสัญญาจ้างเหมาเลี้ยงไก่กระทงดังกล่าวประกอบด้วยเงื่อนไขและข้อตกลงต่าง ๆ (ดูภาคผนวก ก) เพื่อใช้เป็นข้อผูกพันให้ทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามสัญญาที่ได้ตกลงร่วมกันและเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ

1. ระบบการเลี้ยงไก่กระทงแบบโรงเรือนปิด (Environmental Control Houses)

การเลี้ยงไก่ในประเทศไทย ได้เริ่มเลี้ยงในเชิงอุตสาหกรรม และได้มีการพัฒนาวิธีการเลี้ยง การจัดการ การสุขาภิบาลควบคุมป้องกันโรคและโรงเรือนเลี้ยงไก่มาตลอดเวลา โดยเฉพาะโรงเรือนแบบเปิด (Open houses or Conventional houses) ได้มีการพัฒนาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับความต้องการของไก่ เพื่อที่ไก่จะให้ผลผลิตสูง แต่อย่างไรก็ตามผู้เลี้ยงไกก็น่าจะต้องประสบกับปัญหามากมายในการเลี้ยงด้วยระบบ โรงเรือนเปิด

เช่น ฝนกรด อากาศหนาวจัดในฤดูหนาว ลมโกรก การระบายอากาศ อุณหภูมิในโรงเรือนสูงทำให้ไก่โตช้าและให้ผลผลิตลดลง มีแมลงรบกวนทั้ง ยุง แมลงวัน แมลงปีกแข็ง รวมทั้งสัตว์เลื้อยคลานต่าง ๆ และปัญหาการสุขภาพป้องกันโรคต่าง ๆ เป็นต้น

ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้นกับผู้เลี้ยงสัตว์มาโดยตลอด ทำให้การเลี้ยงสัตว์โดยเฉพาะไก่ในเชิงอุตสาหกรรม การควบคุมประสิทธิภาพการผลิตและการควบคุมโรคต้องอยู่ในภาวะเสี่ยง การผลิตมีผลกระทบต่อระยะเวลาและต้นทุนการผลิต การควบคุมคุณภาพไม่ได้ตามที่ต้องการ ทำให้ระบบการผลิตไม่สม่ำเสมอขึ้น ๆ ลง ๆ ตามฤดูกาลตลอดเวลา

ปัญหาการเลี้ยงไก่ในประเทศเขตร้อน

อุตสาหกรรมการเลี้ยงไก่เนื้อในปัจจุบันต้องการผลิตเนื้อไก่ที่มีคุณภาพสูง การเจริญเติบโตเร็ว ประสิทธิภาพการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อดี ระยะเวลาเลี้ยงสั้นเมื่อถึงน้ำหนักส่งตลาดและมีอัตราการผลิตสูง นอกจากอาหารดี ไก่ที่มีพันธุกรรมดีแล้ว การจัดการและโรงเรือนก็เป็นปัจจัยที่สำคัญเช่นเดียวกัน ปัญหาหลักในประเทศเขตร้อน คือ อุณหภูมิสูง (สูงกว่า 32 °C) ซึ่งความร้อนนี้มีผลกระทบต่อไก่ทั้งทางตรงและทางอ้อมดังต่อไปนี้

1. ผลกระทบโดยตรง ทำให้มีผลต่อสัตว์ปีกดังต่อไปนี้
 - 1.1 อัตราการตายสูง
 - 1.2 กินอาหารน้อย อัตราการเจริญเติบโตช้า และอัตราการแลกเปลี่ยนอาหารไม่ดี
 - 1.3 ความสมบูรณ์พันธุ์ต่ำ
2. ผลกระทบทางอ้อม ทำให้มีผลต่อสัตว์ปีกดังต่อไปนี้
 - 2.1 เกิดความเครียดเนื่องจากอากาศร้อน (Heat stressed)
 - 2.2 เกิดโรคระบาดได้ง่าย โดยเฉพาะโรคติดต่อที่เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย
 - 2.3 อุณหภูมิสูงทำให้เกิดการแพร่ระบาดของโรคได้ง่าย ทั้งนี้เพราะไก่มีความเครียดมากทำให้ภูมิคุ้มในร่างกายตกต่ำ ง่ายต่อการติดโรคระบาด

การป้องกันและแก้ไขปัญหอากาศร้อน

อากาศร้อน เป็นปัญหาหลักในประเทศที่อยู่ในเขตร้อน (Tropical) ปกติอุณหภูมิสูงกว่า 30 °C ซึ่งถือว่าเป็นสภาพที่เกิดขึ้นอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะในประเทศไทย อุณหภูมิแต่ละวันอาจสูงถึง 39 °C – 40 °C ยิ่งในฤดูร้อน อุณหภูมิบางครั้งสูงกว่า 40 °C ซึ่งอุณหภูมิระดับนี้มีผลกระทบต่อ

เลี้ยงไก่อย่างยิ่ง ทั้งอัตราการตาย การเจริญเติบโตและการให้ผลผลิต เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ก็พยายามหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาความร้อนโดยวิธีการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ลดอุณหภูมิในโรงเรือน เช่นการใช้วัสดุเป็นฉนวนป้องกันความร้อนปกคลุมหลังคา การใช้ตาข่ายกรองแสง (Black Para-Net) ขึงบนหลังคาโรงเรือน การลดอุณหภูมิโรงเรือนโดยการใช้ น้ำ ใช้สปริงเกอร์ (Sprinker) พ่นน้ำบนหลังคาหรือใช้ระบบพ่นน้ำเป็นละอองเล็ก ๆ (Fogger System) ภายในโรงเรือนและจัดทำระบบการระบายอากาศที่ดี
2. เพิ่มการระบายอากาศในโรงเรือนไก่โดยใช้พัดลมไฟฟ้าขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 36 นิ้ว และเปิดหรือยกชายหลังคาให้สูงเพื่อระบายอากาศตามธรรมชาติได้ดีขึ้นเมื่อพัดลมดับ
3. เพิ่มการกินน้ำของไก่ ท่อเมนระบบน้ำควรจะฝังอยู่ใต้ดินให้ลึกพอที่จะรักษาให้อุณหภูมิน้ำในท่อเย็นอยู่เสมอและควรหลีกเลี่ยงการติดเชื้อพวก โคลิฟอร์ม (Coliforms) ในฝูงไก่
4. กระตุ้นให้ไก่กินอาหารมากขึ้น โดยปรับโปรแกรมแสงสว่างในตอนเช้านี้ เพื่อให้ไก่กินอาหารมากขึ้น (ในช่วงเวลาอากาศเย็น) ใช้สูตรอาหารที่มีระดับโภชนะสูงและจัดทำการระบายอากาศที่ดี
5. อื่น ๆ เช่นลดความหนาแน่นของการเลี้ยง เช่น ลดจำนวนไก่ต่อพื้นที่การเลี้ยงให้น้อยลง

โรงเรือนระบบอีแวปโปเรทีฟ คูลลิ่ง (Evaporative Cooling System Houses)

ประเทศที่อยู่ในเขตร้อน อากาศร้อน เป็นปัญหาสำคัญหลักโดยเฉพาะการเลี้ยงไก่ในโรงเรือนแบบเปิด (Open Houses) เกษตรกรผู้เลี้ยงต้องหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อแก้ไข เรื่องความร้อนในโรงเรือนให้ลดลง ซึ่งกระทำได้เพียงระดับหนึ่งเท่านั้น จากปัญหาที่ต้องประสบอยู่นี้ เมื่อปี พ.ศ. 2531 บริษัท กรุงเทพโปรคิ้วส์ จำกัด ได้สั่งซื้อโรงเรือนแบบเปิด ระบบอีแวปโปเรทีฟ คูลลิ่งแพด (Evaporative Cooling Pad System) จากสหรัฐอเมริกาเป็นต้นแบบและนำมาปรับปรุงในด้านก่อสร้างเพื่อให้เหมาะสมกับประเทศไทย โดยพัฒนาโครงสร้างของโรงเรือนและพยายามใช้วัสดุก่อสร้างภายในประเทศเป็นหลัก จนในปัจจุบันนี้มีหลายบริษัทได้นำเอาระบบโรงเรือนปิดแบบนี้มาใช้กันมากขึ้นและในอนาคตคงจะแพร่หลายมากยิ่งขึ้น

การทำความเย็นโดยการระเหยของน้ำ (Evaporative Cooling) ปัจจุบันมีหลายแบบด้วยกัน ซึ่งพอแยกออกได้ดังต่อไปนี้⁶

⁶มานิตย์ เทวรัศมิ์พิทักษ์, การจัดการฟาร์มสัตว์ปีก. (ภาควิชาเทคโนโลยีทางสัตวศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ตุลาคม 2538), หน้า 334 - 335.

1. แบบหัวฉีดพ่น (Spray Nozzle) ซึ่งมี 2 ชนิดย่อย คือ ชนิดแรงดันต่ำและ ชนิดแรงดันสูง ทั้งสองชนิดนี้ จะมีท่อน้ำ 2 หรือ 4 แฉกติดตั้งอยู่ภายในโรงเรือนที่ได้หลังคา ที่ท่อน้ำนี้จะฉีดหัวฉีดพ่นน้ำให้เป็นละอองภายในโรงเรือน ละอองน้ำประกอบขึ้นด้วยหยดน้ำเล็ก ๆ ซึ่งลอยอยู่รอบ ๆ ภายในโรงเรือนและตกลงมาที่พื้น ทำให้ช่วยลดอุณหภูมิในโรงเรือนได้
2. แบบจานหมุน (Spinning Disc) แบบนี้จะเป็นจานหมุนด้วยความเร็วสูงบังคับให้น้ำเป็นหยดเล็ก ๆ ละอองของหยดน้ำนี้จะถูกดูดเข้าไปใน โรงเรือนด้วยพัดลม ทำให้อุณหภูมิเย็นลง
3. แบบแผ่นรังผึ้ง (Pad System) แผ่นรังผึ้งจะติดอยู่ด้านข้างของโรงเรือนด้านหนึ่งและพัดลมจะติดอยู่ที่ตรงข้าม(ท้ายโรงเรือน) ติดตั้งปั้มน้ำเพื่อปล่อยน้ำให้ไหลผ่านรังผึ้งอย่างสม่ำเสมอ และให้แผ่นรังผึ้งเปียก ผนังด้านข้างโรงเรือนปิดด้วยผ้าม่านพลาสติก เมื่อพัดลมทำงานจะดูดเอาอากาศภายในโรงเรือนออกไป ทำให้อากาศภายนอกเข้ามาแทนที่โดยผ่านมาทางแผ่นรังผึ้ง อากาศภายนอกที่ร้อนจะถูกทำให้เย็นลงโดยผ่านรังผึ้งนี้

ระบบอีแวปโปเรทีฟ คลูลิ่ง แพด (Evaporative Cooling Pad System)

ระบบการทำความเย็นในโรงเรือนสัตว์ปีกแบบนี้ เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศในประเทศไทยและกำลังเป็นที่นิยมนำมาใช้กันมารวมทั้งยังเป็นแบบการเลี้ยงที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งเป็นโรงเรือนแบบปิดที่สามารถควบคุมอุณหภูมิภายในโรงเรือนได้ด้วยแผ่นรังผึ้งและพัดลม (Pad and Fan Cooling) โดยการบังคับให้อากาศเข้าไปในโรงเรือนโดยผ่านแผ่นรังผึ้ง (Cooling Pad) อุณหภูมิที่ผ่านเข้าไปนั้นจะลดลงและความชื้นจะสูงขึ้น ซึ่งระบบการทำความเย็นในโรงเรือนประเภทนี้ มีลักษณะดังนี้

1. ขนาดของโรงเรือน โรงเรือนมีขนาดมาตรฐานคือ กว้าง 12 เมตรและยาว 120 เมตร
2. หลังคา หลังคาเป็นแบบจั่วชั้นเดียว หลังคาจั่วสูงจากพื้น 4 เมตร โครงสร้างทั้งหมดทำด้วยเหล็กฉาก ยกเว้นแปซึ่งใช้ไม้เนื้อแข็งขนาด 2" x 4" วัสดุที่นำมาใช้คลุมหลังคาโรงเรือนทำด้วยแผ่นสังกะสีฉาบด้วยกาลวาไนส์ (Galvanized) ภายใต้อหลังคาด้วยฉนวนใยแก้ว (Micro Fiber) กันความร้อน มีความหนา 3 นิ้วที่ค่าของ $K=10$ ได้ฉนวนกันความร้อนด้วยแผ่นพลาสติกไวนิล (Vinyl) เพื่อป้องกันการแผ่รังสีความร้อนจากหลังคาไม่ให้ลงมาในโรงเรือนได้ลดลงมาจากแผ่นกันความร้อน ยังมีแผ่นไม้อัดที่ติดตั้งได้เพดานขวางตามความยาวของโรงเรือน เรียกว่าแผ่นชิงลม (Soiler) ติดเป็นระยะทุก 12 เมตร เพื่อดักลมด้านบนให้พัดผ่านด้านล่างอย่างสม่ำเสมอและทั่วถึง

3. ผนังโรงเรือน ผนังด้านหน้าและท้ายโรงเรือนปิดทึบ ส่วนผนังด้านข้างทั้ง 2 ข้างก่ออิฐสูงประมาณ 60 ซม. เปิดช่องลมและปิดด้วยผ้า màn พลาสติกขนาด 1.20 เมตรและมีตาข่ายอย่างดีล้อมรอบผนังด้านข้าง เปิดประตูหน้า-หลัง และด้านกลางของโรงเรือนด้วย

4. แผ่นรังผึ้ง (Cooling Pad) แผ่นรังผึ้งเป็นส่วนสำคัญที่ปรับให้อุณหภูมิในโรงเรือนลดลง ซึ่งทำด้วยกระดาษสังเคราะห์พิเศษมีความทนทาน มีความหนา 2 ขนาด คือ ขนาด หนา 10 ซม. และ 15 ซม. ความสูงของแผ่นรังผึ้ง 180 ซม. ความยาวประมาณ 15 เมตร และ 21.6 เมตร ต่อโรงเรือน การติดแผ่นรังผึ้งจะติดด้านเดียวหรือ 2 ด้านก็ได้แต่การติด 2 ด้านนั้น การไหลเวียนของอากาศจะทั่วถึงและสม่ำเสมอดีกว่าติดด้านเดียวและไม่ต้องติดพัดลมเสริมภายในอีก

5. พัดลม พัดลมที่ใช้จะติดตั้งอยู่ในโรงเรือนด้านหลัง (ด้านท้าย) ตรงข้ามแผ่นรังผึ้งมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 48 นิ้ว (21,000 Cfm) ขนาด 1.25 แรงม้า จำนวน 10 เครื่อง

6. พื้นโรงเรือน พื้นของโรงเรือนปกติมีอยู่ 3 แบบ คือ พื้นซีเมนต์ปูด้วยวัสดุรอง (Litter floor) แบบพื้นไม้ระแนงยกพื้น (Slat Floor) และแบบผสมระหว่างแบบไม้ระแนงยกพื้นกับพื้นปูด้วยวัสดุรอง (Slat and Litter Floor) การเลี้ยงไก่กระทงมักนิยมเลี้ยงบนพื้นที่ปูด้วยวัสดุรอง (Litter Floor)

7. การติดตั้งอุปกรณ์ภายในโรงเรือน อุปกรณ์ที่ติดตั้งภายในโรงเรือนปกติก็เป็นอุปกรณ์ที่ใช้เลี้ยงไก่ซึ่งได้แก่

7.1 อุปกรณ์ให้อาหาร ปกตินิยมติดตั้งเป็นแบบอัตร โนมัติทั้งแบบ โซ่และราง (Trough and Chair) และแบบ Chore Time รวมทั้งแบบถังแขวน

7.2 อุปกรณ์ให้น้ำ ปกตินิยมใช้แบบกระตักพลาสติกอัตร โนมัติสี่แฉก

7.3 ถังน้ำสำรอง สำหรับสำรองน้ำในกรณีระบบน้ำขัดข้องและที่สำคัญ สำหรับให้ยาละลายน้ำในบางครั้ง

7.4 แสงสว่าง จะติดหลอดไฟฟ้าสูงจากพื้นประมาณ 8 ฟุต และมีโປ้สะท้อนแสง

8. ระบบควบคุมอุณหภูมิในโรงเรือน การควบคุมอุณหภูมิภายในโรงเรือนนั้นใช้พัดลมและแผ่นรังผึ้ง (Cooling Pad) โดยมีตัวควบคุมอุณหภูมิ (Thermostats) อยู่ ถ้าโรงเรือนมีพัดลม 10 เครื่อง จะมีตัวควบคุมอุณหภูมิอยู่ 11 ตัว เพราะอีก 1 ตัวนั้นสำหรับควบคุมอุณหภูมิการปิดเปิด น้ำของเครื่องปั้มน้ำในการปล่อยให้น้ำไหลผ่านแผ่นรังผึ้ง โดยในสภาพที่อุณหภูมิทั่วไปพัดลมจะเปิดทำงาน 1 เครื่อง อยู่ตลอดเวลาและพัดลมที่เหลืออีกจะทำงานเมื่ออุณหภูมิสูงกว่าที่เครื่อง ควบคุมอุณหภูมิกำหนด

ในกรณีที่โรงเรือนมีพัดลม 10 เครื่อง จะตั้งตัวควบคุมพัดลมที่อุณหภูมิช่วงระหว่าง 60 F – 72 F อีก 2 เครื่อง เมื่ออากาศเปลี่ยนแปลงไป ระบบอัตร โนมัติที่ติดตั้งไว้จะทำงานเพื่อปรับสภาพ

อากาศและอุณหภูมิในโรงเรือนให้คงที่ตลอดเวลา และพัดลมจะเป็นตัวดูดอากาศผ่านรังผึ้งซึ่งมีความเย็นเข้าไปแทนที่อากาศร้อนภายในซึ่งจะถูกดูดออกไปอีกทางหนึ่ง เมื่ออากาศเย็นเข้าไปแทนที่จะทำให้อุณหภูมิภายในลดลงได้จากปกติถึง 7 °C หรือมากกว่านั้น แต่ถ้าช่วงไหนอากาศเย็นสบายอยู่แล้ว พัดลมดูดอากาศบางตัวจะหยุดทำงานไปโดยอัตโนมัติ และม่านอะลูมิเนียมที่หลังพัดลมก็จะปิดเพื่อป้องกันอากาศเข้าออกโรงเรือน และเมื่ออุณหภูมิเริ่มสูงขึ้นม่านอะลูมิเนียมก็จะเปิดพัดลมก็จะทำงานอีกครั้งในสภาวะที่อากาศภายนอกโรงเรือนเย็นอาจจะไม่จำเป็นต้องใช้น้ำช่วยปรับอากาศเลยก็ได้ เพียงแค่ใช้พัดลมระบายอากาศอย่างเดียวก็พอ เนื่องจากอากาศภายในเย็นพอเพียง

9. ระบบการไหลเวียนของน้ำในแผ่นรังผึ้ง การไหลเวียนของน้ำในแผ่นรังผึ้งนี้มีความสำคัญต่ออายุการใช้งานของแผ่นรังผึ้ง น้ำต้องสะอาดและไม่ทำลายแผ่นรังผึ้ง บริเวณที่น้ำไหลไปไม่ถึงถึงจะเริ่มอุดตัน แนะนำให้ความเร็วของน้ำไหล 6 ลิตร/นาที่/พื้นที่ แผ่นรังผึ้ง 1 ตารางเมตร (ความหนา 10 ซม.) และ 9 ลิตร/นาที่/พื้นที่ แผ่นรังผึ้ง 1 ตารางเมตร(ความหนาแน่น 15 ซม.) การทำงานของน้ำจะมาจากเครื่องปั้มน้ำขนาด 0.75 แรงม้า 1 เครื่อง ปั้มจากบ่อเก็บน้ำด้านล่างข้าง ๆ แผ่นรังผึ้ง มักทำเป็นบ่อซีเมนต์ขนาดกว้างประมาณ 3 เมตร ยาว 6 เมตร สูง 1.5 เมตร เมื่อสูบน้ำขึ้นมาปล่อยใส่แผ่นรังผึ้งให้น้ำไหลผ่านลงมา น้ำที่ไหลผ่านจะไหลไปรวมกันที่รางรวมน้ำข้างล่างและไหลลงบ่อเก็บน้ำเดิมอีกเป็นวงจรหมุนเวียนไป แผ่นรังผึ้งมีหน้าที่ทำให้เกิดพื้นที่ผิวของการระเหยของน้ำหรือเพิ่มการระเหยและเมื่ออากาศพัดผ่านก็จะหอบเอาความชื้น ความชื้นเข้าไปในโรงเรือนด้วย โดยอากาศที่ร้อนเมื่อพัดผ่านจะกลายเป็นอากาศเย็นทันที

ข้อดีของระบบทำความเย็นด้วยแผ่นรังผึ้ง

1. ลดความเครียดที่เกิดจากความร้อนและทำให้ไก่สุขภาพดีขึ้น
2. ลดอัตราการตาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงอากาศร้อนจัด
3. ใช้พัดลมน้อยกว่าเมื่อเทียบกับโรงเรือนแบบเปิดและเป็นการประหยัดค่ากระแสไฟฟ้า
4. การหมุนเวียนอากาศภายในโรงเรือนสม่ำเสมอ อากาศบริสุทธิ์จากภายนอกจะผ่านแผ่นรังผึ้งเข้าภายในโรงเรือนและระบายเอาอากาศเสียออกไปภายนอกโรงเรือนโดยพัดลมใช้เวลาสั้น ๆ เท่านั้น เป็นการลดปัญหาระดับแอมโมเนียในโรงเรือนได้
5. อัตราการเจริญเติบโตดีกว่าและประสิทธิภาพการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อดีในไก่กระทง
6. ลดการใช้จ่ายปฏิชีวนะ
7. สามารถเลี้ยงไก่ได้มากขึ้นกว่าโรงเรือนแบบเปิด เมื่อเทียบกับพื้นที่เท่ากัน
8. สามารถควบคุมอุณหภูมิ ความชื้น การระบายอากาศและแสงสว่างในโรงเรือนได้

2. การผลิตและการจัดการการเลี้ยงไก่กระตัง

การผลิตและการจัดการการเลี้ยงไก่กระตังประกอบด้วย

2.1 การสร้างโรงเรือนเลี้ยงไก่กระตังมาตรฐานควรพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

2.1.1 ทำเลที่ตั้งฟาร์ม การเลือกพื้นที่สำหรับสร้างโรงเรือนเลี้ยงไก่นั้นต้องคำนึงถึงหลักการต่าง ๆ ทางวิชาการคือ ต้องเป็นพื้นที่ที่มีแหล่งน้ำสะอาดอย่างพอเพียง เป็นพื้นที่ที่อยู่เหนือระดับน้ำท่วม การคมนาคมสะดวกต่อการติดต่อ มีไฟฟ้าใช้และห่างไกลจากแหล่งเลี้ยงไก่หรือเลี้ยงสัตว์อื่นและชุมชน

2.1.2 การจัดวางผังฟาร์ม เมื่อเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมดังกล่าวได้แล้ว งานการจัดวางผังฟาร์มก็ต้องจัดรูปแบบให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ ซึ่งฟาร์มที่สมบูรณ์จะต้องประกอบด้วยโรงเรือนเลี้ยงไก่ โรงเรือนเก็บอาหาร ยา และอุปกรณ์การเลี้ยงและดักเก็บน้ำสะอาดสำหรับเลี้ยงไก่ สิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ เหล่านี้จำเป็นต้องกำหนดที่ตั้งให้เหมาะสมและสะดวกต่อการจัดการ

2.1.3 ทิศทางของโรงเรือน จะต้องกำหนดให้หัวโรงเรือนและท้ายโรงเรือนอยู่ด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตกเท่านั้น ทั้งนี้จะมีผลให้แสงอาทิตย์ส่องขนานไปตามความยาวของโรงเรือน ไม่สามารถส่องสาดเข้าไปในโรงเรือนได้ ลมธรรมชาติซึ่งในฤดูร้อนพัดจากทิศใต้ไปทิศเหนือ และฤดูหนาวพัดจากทิศเหนือไปทางทิศใต้ จะส่งผลกับการระบายอากาศโรงเรือนได้ดี

2.1.4 ขนาดของโรงเรือนที่เหมาะสม ในการระบายอากาศ

ลักษณะของโรงเรือนที่ดี

โดยทั่วไปโรงเรือนสัตว์ปีกควรสามารถกันแดด ลม ฝน ได้ดี เนื่องจากปัญหาใหญ่ของโรงเรือนในปัจจุบันต้องหาทางลดความร้อนของแสงแดดตอนเที่ยงและบ่าย เช่น การปลูกต้นไม้ใหญ่ทางด้านทิศตะวันตก หรือตะวันตกเฉียงใต้ของโรงเรือน การสร้างโรงเรือนควรสร้างตามแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก อากาศภายในโรงเรือนระบายได้ดี เย็นสบาย แต่ไม่ถึงกับลมโกรก หรือฝนสาดมาก สามารถป้องกันศัตรูต่าง ๆ ได้ เช่น นก หนู แมว เป็นต้น ซึ่งศัตรูเหล่านี้นอกจากจะเป็นอันตรายต่อสัตว์เลี้ยงแล้ว ยังเพิ่มการสูญเสียอาหารและเป็นพาหะของโรคได้อีกด้วย ควรรักษาความสะอาดได้ง่าย ระบายน้ำได้ดี น้ำไม่ขัง โรงเรือนควรตั้งอยู่เสมอและไม่รกรุงรัง เพราะจะเป็นที่อาศัยของพวกหนู และงู อีกทั้งควรอยู่ห่างจากแหล่งชุมชนพอสมควร และไม่ควรถูกดินถม เพราะจะทำให้เกิดปัญหาเรื่องกลิ่นเหม็นรบกวนผู้อยู่อาศัยในชุมชน โรงเรือนเป็นแบบที่สร้างง่าย ราคาถูก ใช้วัสดุสิ่งก่อสร้างที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น และควรมีอายุการใช้งานได้นาน คุ้มทุนที่ลงไปด้วย ถ้า

สร้างโรงเรือนหลายหลังอยู่ด้วยกัน ควรให้ระยะห่างแต่ละหลังไม่น้อยกว่า 10 เมตร เพื่อการระบายอากาศที่ดี และป้องกันการติดต่อกันของโรค นอกจากนี้ควรมีอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับสัตว์ปีกแต่ละประเภท แต่ละอายุ ประจำโรงเรือน ไม่ปะปนกัน

การแบ่งประเภทของโรงเรือนตามลักษณะ โครงสร้าง

การแบ่งประเภทของโรงเรือนตามลักษณะ โครงสร้าง สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท⁷ คือ

- โรงเรือนเปิด (Open House or Conventional Houses) เป็นแบบที่นิยมใช้กันโดยทั่วไป ในเขตอบอุ่นและเขตร้อน มีการระบายอากาศโดยใช้ลมพัดผ่านตลอดทั่วทั้งโรงเรือน เหมาะสำหรับการเลี้ยงไก่ใหญ่ แต่โรงเรือนแบบนี้สามารถควบคุมสภาพแวดล้อมภายในโรงเรือนได้ค่อนข้างยาก เนื่องจากสภาพแวดล้อมภายในโรงเรือนจะขึ้นอยู่กับสภาพของภูมิอากาศภายนอกโรงเรือน
- โรงเรือนปิด (Environmental Control Houses) ปัจจุบันในอุตสาหกรรมการเลี้ยงไก่ ได้มีการนำเอาโรงเรือนแบบปิดมาใช้เพราะสามารถควบคุมสภาพแวดล้อมภายในโรงเรือนเช่น อุณหภูมิ ความชื้น และแสงสว่างให้เหมาะสมกับการดำรงชีพและการให้ผลผลิตของไก่ได้ดี

2.2 การจัดการไก่กระທ (Broilers Management)

ถึงแม้ว่าประเทศไทยเราจะเป็นประเทศที่อยู่ในเขตร้อนก็ตาม แต่เราก็สามารถที่จะเลี้ยงไก่ให้ได้ผลดีเทียบเท่ากับต่างประเทศไม่ว่าเป็นไก่ไข่หรือไก่เนื้อ โดยเฉพาะไก่ที่เลี้ยงเพื่อเอาเนื้อบริโภค เช่น ไก่กระທ ในขณะนี้ประเทศไทยได้ขยายการเลี้ยงไก่กระທกันอย่างแพร่หลาย ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากการเลี้ยงไก่กระທนี้เป็นการลงทุนในระยะสั้น และให้ผลตอบแทนเร็วกว่าการเลี้ยงสัตว์อย่างอื่น คือ ใช้เวลาประมาณ 5-8 สัปดาห์เท่านั้น และอนาคตของอาชีพการเลี้ยงไก่กระທก็มีผู้ทางที่แจ่มใส เพราะไก่กระທที่ประเทศไทยผลิตได้ นอกจากจะเพื่อการบริโภคภายในประเทศแล้ว เรายังส่งไปจำหน่ายในตลาดต่างประเทศได้อีกด้วย

การเลี้ยงไก่กระທจะสำเร็จด้วยดีหรือไม่ ขึ้นอยู่กับผู้เลี้ยงจะต้องมีความรู้และความชำนาญพอสมควร รักสัตว์ ไม่เบียดเบียน มีความตั้งใจจริงจัง และพยายามค้นหาความรู้อยู่เสมอ สามารถตัดสินใจอย่างถูกต้องในการแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้น นอกจากนี้ในการจัดการเลี้ยงไก่กระທ

⁷ ปรากฏาร ธาราฉาย, โรงเรือนและอุปกรณ์สัตว์ปีก. (ภาควิชาเทคโนโลยีทางสัตว์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้, มิถุนายน 2538), หน้า 30.

ให้ประสบความสำเร็จนั้นมีหลักที่ควรพิจารณาได้แก่

1. การจัดหาตลาดที่แน่นอน เรื่องตลาดเป็นสิ่งที่สำคัญมากที่สุด ก่อนที่จะดำเนินการเลี้ยงไก่กระทง ควรพิจารณาถึงปัญหาเรื่องตลาดก่อนว่า ชิดความสามารถของการจำหน่ายมีขนาดเท่าไร เพราะจะทำให้ทราบว่าควรจะมีเริ่มต้นเลี้ยงไก่จำนวนเท่าไรจึงจะเพียงพอที่จะป้อนตลาดนั้น และควรคาดคะเนถึงการขยายตัวของตลาดในอนาคตด้วย

2. การจัดวางผังฟาร์มที่ดีและถูกต้องตามหลักวิชาการ การวางผังฟาร์มนับเป็นจุดเริ่มต้นของการเลี้ยงไก่กระทงและเป็นหัวใจของการเลี้ยงไก่ด้วย หากขาดการวางผังตามหลักวิชาการที่ถูกต้องแล้วเมื่อจะขยายกิจการต่อไปภายหน้าจะทำได้ลำบากเพราะต้องลงทุนสูงและยากแก่การควบคุมโรค และจะทำให้ต้นทุนในการเลี้ยงสูง การสร้างโรงเรือนควรสร้างแบบที่สามารถทำให้การเลี้ยงสะดวกไม่ติดขัด นอกจากนี้การจัดตั้งโรงเรือนควรจะต้องเลือกที่มีทำเลดี ควรเป็นที่ดอน พื้นดินไม่ชื้นแฉะ พ้นจากระดับน้ำท่วม ห่างจากแหล่งชุมชนพอสมควรและการคมนาคมสะดวก

3. การจัดหาลูกไก่กระทงที่ดี ในการเลือกซื้อลูกไก่นั้นควรพิจารณาถึง สายเลือดของพ่อ – แม่พันธุ์ มีอัตราการแลกเปลี่ยนอาหารให้เป็นเนื้อสูง อัตราการตายน้อย มีลักษณะดีและหน้าอกกว้าง ระยะเวลาการเลี้ยงสั้น ได้น้ำหนักตามที่ต้องการ ซื้อจากฟาร์มที่มาตรฐานและเชื่อถือได้

4. การเลี้ยงด้วยอาหารที่ดีและคุณภาพมาตรฐาน อาหารเป็นส่วนสำคัญมากเช่นกัน 65-70% ของต้นทุนในการเลี้ยงก็คืออาหาร ฉะนั้น การจัดหาอาหารที่ดีมาเลี้ยงไก่กระทง จึงควรพิจารณาถึงอัตราส่วนของโปรตีน ไขมัน กาก และเกลือแร่ เป็นต้น และที่สำคัญที่สุดก็คือ ปริมาณของอาหารที่ใช้ผลิตเนื้อไก่ 1 กก. และระยะเวลาเลี้ยงที่สั้นกว่าเป็นหลัก หมายความว่าให้อาหารแก่ไก่กระทงก็กิน 1 กก. จึงจะทำให้น้ำหนักไก่กระทงเพิ่ม 1 กก. ตัวอย่างเช่น การให้อาหารไก่กระทงชนิดแรก 1.80 กก. สามารถเพิ่มน้ำหนักไก่ กระทงได้ 1 กก. และให้อาหารอีกชนิดหนึ่ง 1.65 กก. สามารถเพิ่มเป็นน้ำหนักไก่กระทงได้ 1 กก. เช่นเดียวกันก็แสดงว่าอาหารชนิดหลังนี้เป็นอาหารที่มีคุณภาพดีกว่าชนิดแรก เป็นต้น

5. การจัดการเลี้ยงที่ถูกต้องตามหลักวิชาการของไก่พันธุ์นั้น ๆ การจัดการเลี้ยงที่ถูกต้องย่อมเป็นส่วนที่สำคัญมากเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะสภาพตลาดในปัจจุบันซึ่งมีการแข่งขันกันมาก ผลกำไรต่อตัวก็ลดน้อยลง อีกทั้งราคาขายก็ไม่แน่นอน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะนำหลักวิชาการมาช่วยให้มากที่สุด เพื่อให้ผลการเลี้ยงที่ดีอัตราการเลี้ยงรอดสูง อัตราการแลกเปลี่ยนอาหารต่ำ ระยะเวลาการเลี้ยงสั้นลงในน้ำหนักที่ต้องการและนำวิธีการต่าง ๆ มาใช้เพื่อให้ต้นทุนการเลี้ยงต่อตัวต่ำที่สุด เทคนิคใหม่ ๆ ในทางวิชาการได้มีบทบาทมากสำหรับการเลี้ยงไก่กระทงในปัจจุบันนี้ เพราะได้มีการปรับปรุงและแข่งขันในเรื่องของพันธุ์ไก่ อาหาร โรงเรือน และการจัดการต่าง ๆ รวมทั้งการ

ป้องกันโรคระบาดต่าง ๆ การจัดการต่าง ๆ ของไก่แต่ละพันธุ์นั้นปกติจะมีคู่มือให้คำแนะนำประจำพันธุ์อยู่แล้ว

6. การจัดการสุขภาพและป้องกันโรคที่ถูกต้อง การสุขภาพและการป้องกันโรคที่ดีย่อมเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ท่านประสบผลสำเร็จเช่นกัน เพราะจะทำให้ฝูงไก่มีสุขภาพที่แข็งแรงและภูมิคุ้มกันโรคดี ลดอัตราการสูญเสียให้น้อยลง ทำให้การเจริญเติบโตสม่ำเสมอปกติ

นอกจากนี้ ในการเลี้ยงไก่กระตังนั้นโดยทั่วไปจะเป็นระบบเข้าหมด - ออกหมด ส่วนมากในโปรแกรมการเลี้ยงไก่กระตังจะใช้ระบบเข้าเลี้ยงพร้อมกันทั้งหมด และเอาไก่ออกเพื่อขายพร้อมกันทั้งหมด ซึ่งไก่กระตังที่จะนำมาเลี้ยงในแต่ละโรงเรือนรวมกันนั้น ควรมีอายุเท่ากันและเอาเข้ามาเลี้ยงพร้อมกัน เวลาขายควรให้หมดภายใน 1-3 วัน เมื่อขายไก่ออกไปหมดแล้วโรงเรือนก็จะว่าง ซึ่งในช่วงนี้จะต้องทำความสะอาดโรงเรือนให้ดีเพื่อเป็นการหยุดพักโรงเรือนเป็นการตัดวงจรของโรคและป้องกันการติดต่อของโรคไก่ที่จะเลี้ยงในรุ่นต่อไป ขนาดของการเลี้ยง ถ้าการเลี้ยงในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ซึ่งมีเครื่องมือ และอุปกรณ์อัตโนมัติเข้าช่วยในการเลี้ยงดู เช่น อุปกรณ์ให้น้ำ ให้อาหาร เป็นต้น เกษตรกรหนึ่งคนสามารถเลี้ยงไก่ได้ถึง 20,000-25,000 ตัว ซึ่งผู้เลี้ยงสามารถทำงานทุกวันจนกระทั่งขายได้ การกักต่อปี (จำนวนรุ่นต่อปี) สองปีจัยที่มีผลกระทบต่อกันจำนวนไก่ที่กักต่อปีคือความยาวนานของระยะเวลาในการเลี้ยงไก่กระตังและระยะพักเล้า ซึ่งมีผลต่อจำนวนของการกักและการเลี้ยง ปกติแล้วระยะเวลาในการพักโรงเรือน 7 - 14 วัน ถ้าช่วงการพักโรงเรือนสั้น จะเพิ่มระยะการเลี้ยงได้มากขึ้น และเป็นการเพิ่มจำนวนการเลี้ยงเพิ่มขึ้นในระหว่างปี พื้นที่สำหรับการเลี้ยงไก่กระตัง การเจริญเติบโตและการเปลี่ยนอาหารมีผลจากอัตราส่วนของพื้นที่การเลี้ยงต่อจำนวนไก่ ถ้าไก่กระตังมีความแออัดมากจะเกิดผลทำให้ไก่โตช้าและมีผลเสียด้านอื่น ทั้งนี้ควรคำนึงถึงผลกำไรที่จะได้รับด้วย

สำหรับการเลี้ยงไก่กระตังนั้นขั้นตอนจะเริ่มตั้งแต่การเตรียมรับลูกไก่ การจัดการเกี่ยวกับการให้อาหาร ความต้องการน้ำและการจัดการ ความต้องการของไก่กระตังระยะเจริญเติบโต การสุขภาพทั่วไป การจัดการกับไก่ตาย และการจัดการไก่กระตังก่อนส่งตลาด ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

การเตรียมรับลูกไก่

1. จะต้องตรวจเช็คอุปกรณ์ทั้งหมดว่าอยู่ในสภาพทำงานได้ตามปกติและอยู่ในสภาพดี คือที่ให้อาหาร ที่ให้น้ำ เครื่องกก ตลอดจนระบบให้ความอบอุ่น นาฬิกาตั้งเวลาและระบบไฟฟ้า
2. ตรวจเช็คระบบระบายอากาศ
3. ระบบการให้ความอบอุ่น ควรมีการทดสอบอย่างน้อย 24 ชั่วโมง ก่อนลูกไก่จะมาถึงหรือเป็นไปได้อาจจะนานกว่านี้ ขึ้นอยู่กับอุณหภูมิภายนอก อุณหภูมิในกกประมาณ 32 – 33°C (90–95°F) เมื่อลูกไก่เข้าอยู่ภายในเครื่องกกต้องตรวจสอบเทอร์โมมิเตอร์ว่าอุณหภูมิได้เครื่องกกถูกต้องหรือไม่
4. เตรียมที่ให้น้ำก่อนล่วงหน้าหลาย ๆ ชั่วโมงก่อนลูกไก่จะมาถึง และน้ำควรจะมีอุณหภูมิระดับปกติ
5. ตรวจสอบจำนวนลูกไก่ที่จะเข้ากกแต่ละกกให้ถูกต้อง เพื่อที่เครื่องกกจะต้องมีจำนวนเพียงพอต่อลูกไก่
6. ยกลูกไก่ออกจากรถด้วยความระมัดระวัง จัดกล่องลูกไก่ไว้รอบนอกเครื่องกกแล้ว จึงนำลูกไก่เข้าเครื่องกก (นำกล่องลูกไก่เปล่า ๆ กองไว้ข้างนอก เพื่อความสะดวกในการนำออกนอกโรงเรือน)
7. อย่าเพิ่งให้อาหารในทันที ต้องรอนกว่าลูกไก่อู้จักที่กินน้ำและได้กินน้ำประมาณ 2-3 ชั่วโมง จะต้องช่วยเหลือลูกไก่บางตัวที่อ่อนแอ ไม่รู้จักที่กินน้ำให้กินน้ำเป็นหรือจับลูกไก่อ้วไก้อื่น ๆ ที่ให้น้ำ
8. จะต้องเข้าดูลูกไก่ในระยะกบ่อย ๆ โดยเฉพาะในระยะสัปดาห์แรกจนถึง 10 วัน ซึ่งเป็นช่วงที่สำคัญ จนแน่ใจว่าลูกไก่อินอาหารและกินน้ำได้อย่างปกติ ถ้าลูกไก่จับกลุ่มรวมกันหรืออยู่กันเป็นจุด ๆ จะต้องตรวจสอบอุณหภูมิและตรวจพื้นที่ ซึ่งอาจจะต้องมีความจำเป็นต้องจัดที่ล้อมกก จัดให้แคบเข้ามาหรือขยายห่างออกไป ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าลูกไก่อร้อนเกินไปหรือหนาวเกินไป
9. ลูกไก่อจะต้องอยู่ในเครื่องกกที่มีอุณหภูมิถูกต้อง ควรหมั่นดูพฤติกรรมของลูกไก่โดยเฉพาะในตอนกลางคืน เมื่อลูกไก่อโตขึ้นปรับลดอุณหภูมิลง 3 °C (5 °F) ต่อสัปดาห์ ลูกไก่ที่อยู่อย่างสบายจะอยู่อย่างเงียบปกติ ต้องควรหมั่นเอาใจใส่สังเกตลูกไก่อภายหลังจากการทำวัคซีน การตัดปากหรือจากความเครียดอื่น ๆ อุณหภูมิสูงขึ้นชั่วคราวทำให้ไก่อเกิดความเครียดดังนั้นการกระตุ้นให้ไก่อินอาหารมากขึ้น จึงมีความจำเป็นในช่วงนี้

10. ควรจะยกฝาครอบเครื่องกกขึ้นเป็นครั้งคราวในระหว่างกกเพื่อตรวจดูไก่ที่ตาย อาจฝังอยู่ในวัสดุรองพื้นเครื่องกกนำลูกไก่ตายและอ่อนแอคัดทิ้งออกไปในแต่ละวันและทำการเผาทิ้ง

11. ทำการจดบันทึกสถิติอย่างถูกต้องแบบฟอร์มบันทึกควรมีประวัติอย่างสมบูรณ์เช่น วันที่รับลูกไก่ จำนวนลูกไก่ พันธุ์ไก่ อัตราการตายและคัดทิ้งแต่ละวัน ข้อมูลการทำวัคซีนและการใช้ยา ปริมาณอาหาร การบันทึกคำอธิบายเกี่ยวกับสิ่งผิดปกติที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของไก่

12. เมื่อลูกไก่โตขึ้น ต้องปรับลดผ้าม่านลงทีละน้อย ที่ให้อาหาร ที่ให้น้ำต้องจัดใหม่เมื่ออายุ 3 สัปดาห์ก็ปล่อยลูกไก่เต็มพื้นที่ทั้งหมด

การจัดการเกี่ยวกับการให้อาหาร

1. ที่ให้อาหารหรือถาดอาหาร (1 ถาดต่อลูกไก่ 100 ตัว) เริ่มใช้ใส่อาหารให้ลูกไก่ตั้งแต่วันแรก
2. ในกรณีใช้ที่ให้อาหารอัตโนมัติ เมื่อลูกไก่อายุ 5-7 วัน ซึ่งเริ่มกินอาหารจากรางอาหารได้ก็ค่อย ๆ เอาถาดอาหารออก
3. ปรับยกที่ให้อาหารสูงขึ้นทีละน้อยเมื่อลูกไก่โตขึ้น โดยให้ขอบบนของที่ให้อาหารอยู่สูงระดับหลังไก่
4. อาหารลูกไก่ระยะแรกควรเป็นอาหารปั่นหรือเป็นเม็ดแตกเล็ก ๆ ในช่วงอายุ 2 สัปดาห์แรก อาหารระยะสองและระยะสุดท้ายควรจะเป็นเม็ดเพื่อไก่จะกินได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด
5. การให้อาหารควรให้อาหารน้อย ๆ แต่บ่อย ๆ ในแต่ละวัน เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ไก่กินอาหารและป้องกันการสูญเสีย
6. อาหารควรเติมไม่มากกว่าหนึ่งในสามของถาดอาหาร ต้องแน่ใจว่าที่ให้อาหารเพียงพอพื้นที่ให้อาหาร 5 ซม. (2 นิ้ว) ต่อไก่หนึ่งตัว ถ้าใช้ที่ให้อาหารแบบถังแขวนจะใช้หนึ่งอันต่อไก่ 25-30 ตัว

ความต้องการน้ำและการจัดการ

1. ความต้องการน้ำของไก่กระทง นั้นนับว่ามีความจำเป็นมากไม่แพ้อาหารเพื่อการเจริญเติบโต และการดำรงชีพ เพราะน้ำมีอยู่ในร่างกายปะปนอยู่กับของเหลวชนิดต่าง ๆ ถึง 70-80 % ของน้ำหนักตัว

ไก่ที่ขาดน้ำระดับ 20 % ขึ้นไปจะมีโอกาสตายสูงมาก น้ำที่ใช้ในการเลี้ยงไก่จึงต้องมีอย่างพอเพียงและต้องเป็นน้ำที่เหมาะสมกับไก่ ไม่ควรมีความกระด้างและเกลือมากเกินไป และไม่ควรมีสารจำพวกอนินทรีย์เกิน 1,000 ppm นอกจากการเตรียมน้ำที่ดีสำหรับไก่แล้ว ผู้เลี้ยงยังต้องทราบอีกว่าไก่แต่ละอายุนั้นต้องการน้ำเท่าไร ทั้งนี้เพื่อป้องกันการขาดน้ำซึ่งอาจเกิดขึ้นได้เสมอ

2. การจัดการเรื่องน้ำ ได้แก่

- ใช้ที่ให้น้ำขนาด 1-2 แกลลอนต่อลูกไก่ 100 ตัว
- ที่ให้น้ำตั้งอยู่ติดกับฝาครอบเครื่องกกและสลับกับที่ให้อาหาร
- จะต้องใส่น้ำเย็นสะอาดในที่ให้น้ำในแต่ละวัน
- ที่ให้น้ำควรล้างทำความสะอาดในแต่ละครั้งที่เติมน้ำ
- เมื่อลูกไก่อายุ 4-5 วัน ค่อย ๆ เลื่อนอุปกรณ์ให้น้ำ เข้าใกล้ที่ให้น้ำแบบอัตโนมัติ ลูกไก่อายุ 7-10 วัน เริ่มเอาที่ให้น้ำแบบกลลอนออกจนหมด หรือจนกระทั่งแน่ใจว่า ลูกไก่ปรับตัวเองที่จะกินน้ำจากที่ให้น้ำอัตโนมัติได้
- ลูกไก่ควรมีพื้นที่กินน้ำของขอบรางน้ำ อย่างน้อย 2 ซม. (3/4 นิ้ว) ต่อลูกไก่ 1 ตัว (คิดรวมทั้ง 2 ด้านของรางน้ำเมื่อจะคำนวณให้ไก่) ถ้าเป็นที่ให้น้ำแบบกระตักน้ำอัตโนมัติให้ใช้ 10 ใบต่อไก่ 1,000 ตัว

ความต้องการของไก่กระทงระยะเจริญเติบโต

1. ความต้องการที่ให้น้ำ ใช้กระตักน้ำขนาด 4 ลิตร (1 แกลลอน) 15 ใบต่อไก่ 1,000 ตัว ในระยะ 2 สัปดาห์แรก หลังจากนั้นใช้รางน้ำอัตโนมัติขนาดระยะ 2 ซม. ต่อไก่ 1 ตัว หรือกระตักน้ำอัตโนมัติขนาดเส้นรอบวง 94 ซม. (37 นิ้ว) 10 ใบต่อไก่ 1,000 ตัว

2. ความต้องการที่ให้อาหาร ในสัปดาห์แรกใช้ที่ให้อาหารแบบถาด 1 ที่ต่อไก่ 100 ตัว หลังจากนั้นถ้าใช้รางอาหารอัตโนมัติ ความยาว 30 ซม. ต่อไก่ 12 ตัว คำนวณทั้งสองด้านหรือถ้าเป็นถาดอาหารแขวนใช้ 25 - 30 ตัวต่อถาด

3. พื้นที่เครื่องกก กกลูกไก่ประมาณ 500 ถึง 1,000 ตัวต่อหนึ่งเครื่องกก หรือ ลูกไก่ 22 ตัว ต่อหนึ่งตารางเมตรหรือ 0.5 ตารางฟุตต่อตัว

4. อุณหภูมิกก ระยะสัปดาห์แรก 32-33° C (90-95° F) และลดลง 3° C (5° F) ต่อสัปดาห์

5. แผงวงล้อมเครื่องกก สูงประมาณ 45 ซม. (18 นิ้ว) ล้อมห่างจากขอบฝาครอบกก ประมาณ 60 – 150 ซม. (24-60 นิ้ว) ขึ้นกับชนิดของเครื่องกกและฤดูกาล ส่วนมากนิยมใช้แผงกัน เป็นแผ่นสังกะสี

6. วัสดุรองพื้นเมื่อต้องเปลี่ยนวัสดุรองพื้นใหม่วัสดุรองพื้นที่ใช้จะต้องมีคุณสมบัติในการดูด ความชื้นดี สะอาดและแห้ง ไม่มีเชื้อรา กระจายทั่วพื้น โรงเรือนมีความหนา 5 ซม. (2 นิ้ว)

7. การระบายอากาศ การระบายอากาศต้องดี เพื่อให้ไก่อยู่อย่างสบาย และช่วยให้วัสดุรองพื้นมี สภาพดี

การสุขาภิบาลทั่วไป

โรคสัตว์ปีกส่วนใหญ่มาจากการแพร่กระจายเชื้อจากฝูงที่ได้รับการติดเชื้อไปยังฝูงที่ปลอด เชื้อ โรคส่วนใหญ่สามารถป้องกันได้โดยวิธีการใช้โปรแกรมป้องกันโรคที่ไม่สูงเกินไป

1. คนเป็นพาหะนำโรคได้บ่อยมากที่สุด ผู้มาเยี่ยมฟาร์มไม่ควรจะอนุญาตให้เข้าภายใน ฟาร์ม

2. บุคคลภายในฟาร์มควรสวมเสื้อผ้าที่สะอาดสวมรองเท้าที่ผ่านการฆ่าเชื้อในการเข้าดู แลฝูงไก่แต่ละฝูง

3. ถ้าพนักงานดูแลฝูงไ้มากกว่าหนึ่งฝูงควรดูแลฝูงไก่ที่อายุน้อยกว่าก่อนเสมอไป

4. มีอ่างยาฆ่าเชื้อซึ่งเติมน้ำยาฆ่าเชื้อใหม่อยู่เสมอ อยู่ตรงประตูทางเข้าเพื่อทำความสะอาดหรือฆ่าเชื้อที่รองเท้าแต่ละครั้งที่เข้าภายในโรงเรือนไก่

5. สถานที่เก็บวัสดุรองพื้น, เครื่องใช้ต่าง ๆ และเครื่องมืออุปกรณ์ควรจะห่างจากฝูงไก่ เท่าที่จะทำได้

6. โรงเรือนควรจะทำความสะดวกฆ่าเชื้อ และควรทิ้งไว้เฉย ๆ อย่างน้อย 2 สัปดาห์ ก่อนนำไก่เข้ามาเลี้ยง

7. โรงเรือนควรเป็นพื้นซีเมนต์ ผนังด้านข้างประตูควรมีตาข่ายกันเพื่อป้องกันนกเข้าไป ภายใน

8. แมลงทั้งหลายและหนูก็เป็นสาเหตุของการติดเชื้อซึ่งต้องมีการควบคุมและกำจัดดูวิธี ได้

การจัดการเกี่ยวกับไก่อตาย

ไก่อตายและไก่อ่อนแอที่ค้ำคั่ง อาจจะเป็นแหล่งของการติดเชื้อต่อฝูงไก่ ควรจะเก็บและจัดการทุกวัน มีวิธีการจัดการ 2 วิธี ดังนี้

1. การทำเป็นเตาเผา วิธีนี้เป็นวิธีที่ดีถึงแม้ว่าจะลงทุนมากไปบ้าง โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ที่ดินมีการระบายน้ำไม่ดีหรืออาจจะเป็นอันตรายต่อการแพร่เชื้อในทางระบบน้ำ
 - เตาเผาไก่ ควรจะทำให้มีขนาดใหญ่เพียงพอต่อการขยายตัวในอนาคต
 - ควรจะอยู่ได้ลมจากโรงเรือนไก่และที่อยู่อาศัย
 - ต้องแน่ใจว่าเผาซาก ไก่จนหมดสมบูรณ์
 - ต้องไม่ทำให้อากาศเสียและขัดต่อระเบียบทางราชการ
2. การขุดหลุมฝัง วิธีนี้การลงทุนถูกและนิยมใช้กันมาก
 - ดินจะต้องเป็นดินที่มีการระบายน้ำดี
 - การฝัง มีปัญหาเรื่องกลิ่นน้อยกว่าการเผา
 - ไม่มีอันตรายจากไฟไหม้
 - ไก่จะเน่าเปื่อยสลายไปโดยไม่ต้องใช้สารเคมี
 - จำนวนไก่ขนาด 15,000 ตัว หลุมควรจะลึก 2 เมตร (6 ฟุต) ขนาดกว้างยาว 2.5 เมตร (8 ฟุต) และควรมดินหนาอย่างน้อย 50 ซม. ดินถมอัดแน่นตลอดไป

การจัดการไก่อกระทงก่อนส่งตลาด

การจัดการไก่อกระทงก่อนส่งตลาด ก่อนการส่งไก่อกระทงไปยังโรงงานชำแหละหรือตลาด ควรจะต้องอดอาหารไก่อก่อนการขนส่งเสียก่อน เพื่อลดอัตราการตายในระหว่างการขนส่ง โดยปกติแล้วจะอดอาหารก่อนถึงโรงฆ่าประมาณ 10 ชั่วโมง

1. การป้องกันการถลอกเป็นแผลเวลาส่งตลาด การเลี้ยงไก่อกระทงให้มีคุณภาพดีนั้นเป็นปัจจัยอันหนึ่งและการขนส่ง การจับไก่เพื่อส่งตลาด เราจำเป็นต้องระมัดระวังเป็นอย่างยิ่งเพื่อลดการสูญเสียให้มากที่สุด ถ้าหากการจับและขนส่งไม่ดีอาจจะทำให้ไก่มีแผลหรือทำให้คุณภาพซากเสียไปได้ ในการจับไก่และขนส่งควรจะปฏิบัติดังต่อไปนี้

- งดการให้กรวดอย่างน้อย 2 สัปดาห์ก่อนการส่งตลาด
- จับและบรรจุทุกไก่ในเวลากลางคืน
- ใช้แสงสลัว ๆ เวลาจับไก่ เพื่อป้องกันไก่ตื่นตกใจ
- ควรเคลื่อนย้ายอุปกรณ์ให้น้ำ ให้อาหารออกจากโรงเรือนก่อนจับไก่

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดแผลถลอก ในไก่กระทง

- ตัวเมียจะเกิดแผลถลอกได้ง่ายกว่าตัวผู้
- ภายในแต่ละเพศ ไก่ที่มีขนาดใหญ่และอายุมากจะเกิดแผลถลอกมากขึ้น
- จะมีไก่กระทงที่เป็นแผลถลอกมากขึ้นในช่วงของการเลี้ยงในฤดูร้อน
- ไก่จะมีแผลเสียหายน้อยในสภาพการเลี้ยงที่มีความเข้มของแสงต่ำ
- ในระยะการเติบโต ถ้าเลี้ยงแน่นเกินไปไก่จะเกิดแผลมากขึ้น
- ใช้แสงสลัวในขณะที่จับไก่จะลดการเกิดแผลถลอกได้
- ไก่จะเกิดแผลถลอกมากเมื่ออยู่ระหว่างระยะก่อนส่งโรงชำแหละ 24 ชั่วโมง
- วิธีการขนส่งไก่ไปสู่ตลาดจะมีผลต่อการเกิดแผลถลอกมากกว่าปัจจัยอื่น ๆ

3. คำแนะนำการป้องกันการเกิดแผลถลอก

- ลดแก๊สแอมโมเนียลง และเพิ่มการระบายอากาศ
- รักษาสภาพของวัสดุรองพื้นให้ดีเสมอ
- จัดหาพื้นที่การเลี้ยงให้พอเพียง
- รมัตักระวังในระหว่างการจับไก่ การขน และการเคลื่อนย้ายไก่
- อย่าทำให้ไก่ตกใจและตื่นเต้นมากในระหว่างการจับไก่
- รถบรรทุกไก่กระทงไม่ควรอยู่ใกล้โรงเรือนไก่เกินไป
- แนะนำคนจับไก่ให้รมัตักระวังในขณะที่จับไก่
- เคลื่อนย้ายอุปกรณ์ที่อยู่บนพื้นออกในขณะที่จับและก่อนจับไก่
- ใช้แสงสีแดงหรือน้ำเงินในโรงเรือนในขณะที่จับไก่
- คนจับไก่ไม่ควรจับไก่แต่ละครั้งมากเกินไป ถ้าจับไก่ทีละมาก ๆ จะทำให้เกิดแผลถลอกได้มากขึ้น
- วางไก่ลงในกรงบรรจุไก่อย่างระมัดระวัง
- ไม่ควรโยนกรงบรรจุไก่

2.3 การจัดการระยะกก (Brooding Management)

การผลิตลูกไก่พันธุ์ ต้องอาศัยการนำเข้าไก่เนื้อระดับปู่-ย่าพันธุ์ (Grand Parent:G.P.) เมื่อผลิตไก่ พ่อ-แม่พันธุ์ (Parent Stock:P.S) และลูกไก่พันธุ์ นำเข้าไก่เนื้อระดับพ่อแม่พันธุ์ (Parent Stock:P.S) เพื่อผลิตลูกไก่พันธุ์ ซึ่งส่วนใหญ่จะนำเข้าไก่เนื้อ P.S กันมาก เมื่อได้ลูกไก่พันธุ์ก็จะดำเนินการเลี้ยงในขั้นตอนแรกคือ

การจัดการในระยะก หรือการจัดการในระยะที่เป็นลูกไก่นี้ นับว่ามีความสำคัญมาก ทั้งนี้ลูกไก่จะอ่อนแอไม่มีแม่คอยเลี้ยงดู ฉะนั้นการดูแลเอาใจใส่ในระยะนี้จำเป็นต้องจัดเตรียม อุปกรณ์ก อาหาร น้ำ ยา เป็นต้น ให้พร้อมเพรียง เหมาะสมกับความต้องการและความเป็นอยู่ที่ดี กับลูกไก่ นอกจากนั้น การจัดการทางด้านต่าง ๆ เช่น การทำวัคซีนป้องกันโรค การตัดปาก และการจัดการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ถ้าการเลี้ยงดูลูกไก่ในระยะนี้จะทำให้ลูกไก่แข็งแรง และอัตราการเลี้ยงรอดสูง

ฉะนั้น ผู้เลี้ยงไก่จำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ การจัดการในการเลี้ยงดูลูกไก่ มักจะประกอบด้วยสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งเหมือนว่าจะไม่มีความสำคัญแต่สิ่งเหล่านี้ถ้ารวมเข้าด้วยกันแล้ว สามารถทำให้การเลี้ยงไก่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและได้ผลดี ซึ่งมีปัจจัยเกี่ยวข้องหลาย ๆ อย่างดังต่อไปนี้

การเตรียมโรงเรือน

การเตรียมโรงเรือนเป็นขั้นตอนและหัวใจสำคัญอันหนึ่งของการเลี้ยงไก่ โดยเฉพาะฟาร์มใหญ่ ๆ ถือว่าการจัดเตรียมโรงเรือนเป็นสิ่งที่สำคัญที่ต้องเอาใจใส่อย่างดี เพราะถ้าการเตรียมไม่ดี จะเป็นสาเหตุทำให้เกิดโรคระบาดได้ง่าย เพราะโรคระบาดของไก่ส่วนใหญ่จะเป็นโรคที่ร้ายแรง ทำให้เกิดการสูญเสียอย่างมากต่อการผลิต จุดหมายหลักในการเตรียมโรงเรือนไก่คือจะต้องล้างทำความสะอาดหมดจดทั้งภายในและภายนอกตัวโรงเรือน พร้อมทั้งอุปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งมีวิธีการและขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการเตรียมโรงเรือน

1.1 หลังจากจับไก่หมดฝูงแล้ว ให้รีบเร่งเอาวัสดุรองพื้นออกตามหลังไก่ปลดให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ และพยายามแฉะวัสดุรองพื้นกวาดออกให้หมดทั้งในโรงเรือน และบริเวณรอบ ๆ โรงเรือนไม่ควรให้มีซากสัตว์ปีกหรือสิ่งปฏิกูลส่วนในส่วนหนึ่งอยู่ แต่อย่างไรก็ตามระยะการพักโรงเรือนก็ต้องสัมพันธ์กับกำหนดการลูกไก่เข้าเช่นกัน

1.2 ทำการขนย้ายอุปกรณ์ต่าง ๆ เท่าที่ทำได้ และขณะขนย้ายต้องพยายามหลีกเลี่ยงหรือลดความเสียหายที่จะเกิดขึ้นด้วย เช่น

- อุปกรณ์ให้อาหารและน้ำ ถอดออกมาทำความสะอาดหน้าโรงเรือนด้วยกรดอะซิติกเจือจางจัดให้สะอาด

- สายยางที่ใช้กับรงน้ำอัด โนมัติ ควรถอดออกมาทำความสะอาด ขณะถอด ให้ทำสัญลักษณ์ไว้ว่านำมาจากห้องใด เพราะจะลดปัญหาการใส่สายผิดเวลาล้างเสร็จ ถ้าเราไม่ทำสัญลักษณ์ไว้อาจจะใส่สายผิดเกิดปัญหาสายบางอัน สันบ้างยาวบ้าง ทำให้เสียเวลามาก

- เชือกแขวนถังและรงน้ำ ควรถอดลงมาทำความสะอาดและจุ่มน้ำยาฆ่าเชื้อ

- หลอดไฟ โคมไฟ มอเตอร์พัดลม ถอดเก็บในที่แห้งและปลอดภัย

- ของอื่น ๆ ที่ตกค้างพยายามเก็บออกให้หมด

1.3 ถ่างหญ้าบริเวณรอบ ๆ โรงเรือนรัศมี 4-5 เมตร ก่อนการล้างโรงเรือนเพราะถ่างก่อนจะทำให้บริเวณรอบ ๆ โรงเรือนแฉะและถ่างยาก

1.4 ใช้เครื่องปั้มน้ำชนิดที่มีกำลังอัดสูง 250-400 ปอนด์ต่อตารางนิ้ว ถ่างโรงเรือนตั้งแต่หลังคา ตาข่าย อุปกรณ์ต่าง ๆ และพื้นภายในโรงเรือนรวมทั้งรัศมีรอบ ๆ โรงเรือน ประมาณ 5 เมตร ให้สะอาดทิ้งไว้ ถ้าพบว่าไม่สะอาดให้ทำการล้างซ้ำอีกครั้งจนสะอาด

1.5 ใช้โซดาไฟ (NaOH) อัตราส่วนโซดาไฟ 3-5 กิโลกรัม ผสมน้ำ 100 ลิตร ราดพื้นโรงเรือนและทางเดินรอบ ๆ ปลอบไว้จนแห้งเพื่อทำลายเชื้อและพวกมด หรือปลวก แต่ต้องระวังในการใช้ เพราะโซดาไฟสามารถทำลายเนื้อเยื่อของคนและสัตว์ได้ และกัดกร่อนโลหะ

1.6 การพ่นยาฆ่าแมลง การพ่นยาฆ่าแมลงถ้าเป็นไก่อะระงหรือระยะเวลาในการพ่นน้อยกว่า 10-14 วัน ไม่ควรใช้ เพราะสารพิษตกค้างจะมีผลต่อไก่ที่เลี้ยง โดยเฉพาะยาฆ่าแมลงในกลุ่มออร์กาโนคลอรีน ซึ่งมีฤทธิ์ในการกำจัดแมลงได้อย่างกว้างขวาง และมีคุณสมบัติพิษตกค้างยาวนาน

1.7 พ่นยาฆ่าเชื้อ ซึ่งมีขายตามท้องตลาด มีหลายยี่ห้อ โดยใช้ตามคำแนะนำ พ่นตามหลังคา ตาข่าย พื้นโรงเรือน ทางเดินรอบ ๆ โรงเรือนให้ทั่ว

1.8 พ่นฟอร์มาลิน พ่นพื้นโรงเรือน เพดาน ผงและเสา ในอัตราส่วนฟอร์มาลิน (38%) 5 ลิตรต่อน้ำ 95 ลิตร เพื่อฆ่าเชื้อและแมลงต่าง ๆ แต่การพ่นฟอร์มาลินจะต้องมีความระมัดระวัง เป็นอย่างมาก เพราะอาจเป็นอันตรายต่อเนื้อเยื่อต่าง ๆ ของคนและสัตว์ เช่น ตา จมูก เป็นต้น

1.9 ใช้ปูนขาวโรยทั่วพื้น เมื่อเห็นว่าพื้นโรงเรือนแห้งดีแล้ว ในอัตราส่วนปูนขาว 5 กก. ต่อพื้นที่ 80 ตารางเมตร นอกจากฆ่าเชื้อแล้วยังช่วยป้องกันพวกมดและปลวกได้อีกด้วย จากนั้นนำอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ชุดเครื่องกก อุปกรณ์ให้น้ำ ให้อาหาร เป็นต้น เข้าไปในโรงเรือน

1.10 นำวัสดุรองพื้นเข้าโรงเรือน เปลี่ยนให้เรียบร้อยทั้งโรงเรือน วัสดุรองพื้นส่วนใหญ่ มักจะเป็นแกลบ เพราะหาได้ง่ายกว่าขี้กบ จะใช้แกลบปูพื้นโรงเรือนให้หนาประมาณ 2-3 นิ้ว (พื้นที่ 13-20 ตารางเมตร/แกลบ 1 ลูกบาศก์เมตร)

1.11 จัดอุปกรณ์ต่าง ๆ เข้ารูปเดิมเท่าที่จะทำได้และจำเป็น เช่น เชือก หลอดไฟ พัดลมและชุดกก เป็นต้น ตรวจสอบระบบไฟฟ้าให้เรียบร้อย สายยางที่ส่งน้ำสวมเข้ากับท่อเมนของ โรงเรือนและมัตลวดให้เรียบร้อย แล้วเอาปลายสายออกนอกโรงเรือนเพื่อป้องกันน้ำท่วม การตั้ง เครื่องกก ควรตั้งอยู่ด้านใต้ลม เพราะถ้าด้านเหนือลม ลมอาจจะโกรกเข้าได้ จะทำให้อุณหภูมิไม่สม่ำเสมอ

1.12 ฟันฟอรมาตินอีกครั้งในอัตราส่วนฟอรมาติน 1 ลิตรต่อน้ำ 9 ลิตร ลงบนแกลบ กระจายให้ทั่วแล้วปิดโรงเรือนจนกว่าลูกไก่จะเข้า ถ้าหากพักโรงเรือนนานเกิน 14 วัน ให้พิจารณา ฟันยาฆ่าเชื้ออีกตามความเหมาะสม

การปฏิบัติเมื่อลูกไก่มาถึงฟาร์ม

1. นำกล่องลูกไก่เข้าไปในโรงเรือน จัดนับลูกไก่ที่แน่นอนเข้าเลี้ยงกกละประมาณ 500 ตัว ตรวจสอบสภาพของลูกไก่ภายในกล่อง ทำการตรวจนับและจดบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับลูกไก่ เช่น ตัวเลข หรือวันที่ที่ฝากกล่อง เพื่อเป็นข้อมูลที่สามารถตรวจสอบจากฟาร์มผู้ผลิตลูกไก่ได้ ถ้าหาก เกิดมีปัญหาบางอย่างกับลูกไก่ เช่น ลูกไก่ขาดจำนวน อ่อนแอมาก พิการ เป็นต้น

2. หัดให้ลูกไก่กินน้ำเมื่อนำเข้าเครื่องกกแล้ว โดยใช้นิ้วคาะที่ขวดคให้น้ำจะเกิดเสียงดัง แล้วลูกไก่จะวิ่งเข้าหาและจับตัวลูกไก่ให้ปากจุ่มน้ำ 4-5 ตัว ลูกไก่ทั้งหมดจะเรียนรู้การกินน้ำได้ อย่างรวดเร็ว ในกรณีที่ลูกไก่อ่อนเพลียมาก สาเหตุเนื่องมาจากลูกไก่สูญเสียน้ำที่ระเหยจากตัวลูกไก่เอง มีอาการหมอบพุบภายในกล่องก่อนนำเข้าเลี้ยงภายในเครื่องกก อาจใช้น้ำพรมหรือฟั่นเป็นฝอยที่ตัวลูกไก่จะช่วยให้มีอาการดีขึ้น

3. หลังจากที่ได้ให้ลูกไก่ได้กินน้ำไปแล้วประมาณครึ่งชั่วโมง นำถาดอาหารเข้าไปวางใน เครื่องกกโดยวางสลับกับขวดคให้น้ำ ในการวางถาดอาหารจะต้องระมัดระวังเป็นอย่างยิ่งเพื่อไม่ให้ ไปทับตัวลูกไก่ เสร็จแล้วจึงโรยอาหารในถาดให้ลูกไก่กินอาหาร

การเลี้ยงลูกไก่อะยะแรก

1. ทำความสะอาดขวดให้น้ำลูกไก่อย่างน้อยวันละ 2 ครั้ง และคอยหมั่นตรวจขวดที่ให้น้ำที่มีเศษวัสดุรองพื้นลูกไก่อุ้มเขี่ยเข้าไป จะต้องนำออกทำความสะอาดเพื่อให้ลูกไก่กินน้ำที่สะอาดอยู่เสมอ
2. โรยอาหารใส่ในถาดอาหาร ควรให้ครั้งละน้อย ๆ แต่บ่อยครั้ง และคอยทำความสะอาดโดยแยกสิ่งสกปรกออกจากอาหารทุกครั้งก่อน โรยอาหารเพิ่มใหม่ การให้อาหารในระยะแรกวันละ 4-5 ครั้ง ช่วยให้ลูกไก่ได้กินอาหารที่ใหม่และกระตุ้นให้ลูกไก่กินอาหารได้มากขึ้น
3. หมั่นตรวจดูเครื่องกกให้อยู่ในสภาพใช้งานได้ ปรับเครื่องกกและระยะความสูงของเครื่องกกให้มีอุณหภูมิที่ระดับพื้นเพียงพอกับความต้องการของตัวลูกไก่ โดยการดูสภาพของตัวไก่เมื่ออุณหภูมิสูงพอดี ลูกไก่จะนอนหลับกระจายเต็มพื้นที่บริเวณใต้เครื่องกก ถ้าอุณหภูมิสูงไปลูกไก่จะหนีห่างจากส่วนกลางใต้เครื่องกก ซึ่งจะสามารถมองเห็นเป็นรูปวงกลม ความร้อนยิ่งมากขึ้นลูกไก่จะหนีออกนอกเครื่องกกเป็นวงกว้างมากขึ้นถ้าอุณหภูมิภายในเครื่องกกต่ำไปลูกไก่ก็จะนอนเบียดทับสุมกันอยู่ใต้เครื่องกก
4. เมื่อลูกไก่โตขึ้น ขนที่ดำตัวและปีกมีมากขึ้นช่วยป้องกันความหนาว จึงสามารถยกเครื่องกกให้สูงขึ้นหรือความร้อนที่ระดับตัวลูกไก่จะกระจายเป็นวงกว้างขึ้นโดยค่อย ๆ ลดอุณหภูมิลงประมาณ สัปดาห์ละ 5 °F
5. ถ้าหากลูกไก่มีอาการอ่อนแอ เช่น ได้รับความเครียด หลังจากการทำวัคซีน การตัดปาก หรือมีอาการแพ้วัคซีน ควรเพิ่มอุณหภูมิของเครื่องกกให้สูงขึ้นอีกเล็กน้อย เพื่อช่วยให้ลูกไก่ส่วนที่อ่อนแอแข็งแรงเร็วขึ้น
6. เมื่อลูกไก่โตขึ้น หรือในช่วงกลางวันอุณหภูมิภายในโรงเรือนสูงขึ้นจะต้องลดผ้าม่านด้านข้างโรงเรือนไก่อด้านบนลงด้านล่างเพื่อเป็นการช่วยระบายอากาศ การลดผ้าม่านจากด้านบนลงมาพยายามลดลงมาหนึ่งในสามส่วน ถ้ายังร้อนอยู่ค่อยลดลงมาทีละส่วน
7. กลับวัสดุรองพื้นเมื่อมีความเปียกชื้น เพื่อป้องกันโรกระบบทางหายใจของลูกไก่อันเนื่องมาจากมีมูลไก่หรือเศษอาหารปะปนทำให้เชื้อโรคเจริญเติบโต มีแก๊สแอมโมเนียหรือพื้นอาจเป็นเชื้อรา ถ้าวัสดุรองพื้นมีความชื้นมากควรนำออกแล้วเปลี่ยนใหม่
8. เมื่อลูกไก่โตขึ้น ขยายวงล้อมที่กกไก่ให้กว้างขึ้น และยกเครื่องกกให้สูงขึ้นเพื่อเป็นการขยายพื้นที่ให้ลูกไก่ไม่อยู่อย่างแออัด โดยขยายวงล้อมทุกระยะ 3-4 วัน จนกระทั่งลูกไก่อายุ 3-4 สัปดาห์ จึงเอววงล้อมออก

9. แขนงที่ให้น้ำหรือรางน้ำอัตโนมัติ เมื่อลูกไก่อายุ 1-2 สัปดาห์ เพื่อเสริมที่ให้น้ำลูกไก่ และเมื่อลูกไก่สามารถกินน้ำสำหรับระบบให้น้ำอัตโนมัติได้ดีแล้ว จึงเลิกใช้ขวดสำหรับให้น้ำหลังจากที่ขยายวงล้อมออกไปแล้ว

10. เสริมถาดอาหารชนิดที่ใช้กับถาดแขวนในระยะสัปดาห์ที่ 2-3 หลังจากนั้นสามารถใช้ถาดอาหารชนิดแขวนเปลี่ยนแทนถาดอาหารหรือใช้ระบบการให้อาหารแบบอัตโนมัติ เมื่อขยายวงล้อมออกไปแล้วการให้อาหารเปลี่ยนเป็นวันละ 2 ครั้ง ช่วงเช้าและบ่าย ลักษณะการให้อาหารยังเป็นการให้อาหารแบบไม่จำกัด มีอาหารกินตลอดทั้งวัน

วัสดุรองพื้น (Litter)

วัสดุรองพื้นที่มาหลายชนิด มีทั้งราคาถูก ราคาแพง หายาก และหาง่าย ตลอดจนคุณสมบัติต่าง ๆ แตกต่างกันไป ปัจจุบันวัสดุรองพื้นที่ดีและหาได้ไม่ยากนัก มีอยู่สองชนิด คือ แกลบและขี้กบ (ขี้กบไสไม้) ขี้กบมีคุณสมบัติดีกว่าแกลบในการนำมาใช้เป็นวัสดุรองพื้น กล่าวคือ นุ่มดูดซับความชื้นได้ดี ไม่แน่นเกินไปเมื่อใช้นาน ๆ และไม่ย่อยสลายได้ง่าย แต่ปัจจุบันนี้ค่อนข้างหายากขึ้น ส่วนแกลบหาได้ง่ายมีอยู่ทั่วไป ราคาไม่แพง จึงนิยมนำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย ในปัจจุบันวัสดุรองพื้นนี้นำมาปูพื้น โรงเรือนไก่ที่เลี้ยงแบบปล่อยพื้น โดยจะปูหนาประมาณ 2-3 นิ้ว เพื่อให้พื้นห้องนุ่มไก่ไม่เจ็บเท้าเวลาเดิน อีกทั้งยังช่วยดูดซับความชื้นจากมูลไก่ที่ถ่ายมูลออกมาทำให้พื้นแห้ง

อุปกรณ์สำหรับกกลูกไก่

การกกลูกไคนับว่าเป็นสิ่งสำคัญมากในการเลี้ยงลูกไก่ ทั้งนี้เพราะลูกไก่ไม่มีแม่คอยเลี้ยงดูและให้ความอบอุ่น การใช้อุปกรณ์ในการกกลูกไคนั้นมีหลายแบบทั้งอุปกรณ์แบบง่าย ๆ ราคาถูกไปจนถึงอุปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพในการกกและราคาแพง อุปกรณ์ในการกกลูกไก่ได้แก่

1. กล่องกระดาษแข็งหรือลังไม้ที่ใช้ความร้อนจากตัวลูกไก่เอง
2. เครื่องกกแบบใช้ก๊าซ
3. เครื่องกกแบบใช้ไฟฟ้า

1. อุปกรณ์ที่ใช้กกล่องกระดาษแข็งหรือลังไม้ที่ใช้ความร้อนของลูกไก่เองกก การกกแบบนี้โดยทั่วไปไม่เป็นที่นิยม เพราะกกได้ครั้งละน้อย ๆ เปลืองแรงงานไม่สะดวกและไม่เหมาะสมกับ

การเลี้ยงไก่เป็นจำนวนมาก ๆ หรือเลี้ยงเป็นอาชีพจะเหมาะกับการกกลูกไก่จำนวนน้อย ๆ ไม่เกิน 20-30 ตัวต่อ 1 กล่อง

2. เครื่องกกแบบใช้ก๊าซ กำลังเป็นที่นิยมในปัจจุบันในสภาพของเมืองไทย ทั้งนี้เพราะจะประหยัดกว่าการใช้ไฟฟ้าในกิจการฟาร์มใหญ่ ๆ และมีข้อดีอีกอย่างหนึ่งคือ วัสดุรองพื้นจะแห้งดีกว่าแบบเครื่องกกไฟฟ้าและมีขนาดเล็กเบา สะดวกในการปฏิบัติงาน

3. เครื่องกกแบบใช้ไฟฟ้า เครื่องกกแบบใช้ไฟฟ้าอาจจะใช้หลอดไฟแบบหลอดอินฟราเรด (Infra-red) หรืออาจเป็นแบบขดลวดที่ใช้กับเครื่องกกแบบฟลูออโรที่นิยมใช้กันโดยทั่วไป นอกจากตัวเครื่องกกเองแล้วยังมีแผงกั้นลูกไก่มีขนาด 45x120 เซนติเมตร(กว้างxยาว จำนวนของแผงกั้นลูกไก่ที่ใช้ก็ขึ้นอยู่กับขนาดของเครื่องกกและจำนวนของลูกไก่ปกติจะใช้ 8 แผงต่อ 1 กก.)

การให้อาหารและการจัดการ

การจัดการเรื่องอาหารและอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการให้อาหารในระยะนี้ต้องเอาใจใส่เพื่อให้ไก่จะได้เจริญเติบโตอย่างสม่ำเสมอและแข็งแรง ซึ่งขึ้นอยู่กับพันธุ์ของไก่ด้วย

จุดมุ่งหมายของการให้อาหารในไก่กระທง คือ เพื่อให้ไก่กระທงเจริญเติบโตเร็วที่สุด โดยใช้ระยะเวลาในการเลี้ยงสั้นให้เนื้อที่มีคุณภาพดี และใช้อาหารอย่างประหยัดที่สุดกล่าวคือให้อาหารน้อยเพื่อเปลี่ยนเป็นเนื้อไก่

1. ลักษณะของอาหารไก่กระທง ลักษณะของอาหารไก่กระທงที่นิยมใช้กันอยู่ในปัจจุบันมี 2 แบบด้วยกัน คือ อาหารป่น และอาหารอัดเม็ด ในส่วนอาหารอัดเม็คนั้นสำหรับไก่กระທงระยะแรกจะเป็นอาหารเม็ดแล้วค่อยเป็นซีกหยาบๆ และไก่กระທงระยะหลังจะเป็นอาหารอัดเม็ดใหญ่ ขนาด 3 x 5 มิลลิเมตร และ 3 x 10 มิลลิเมตร ตามลำดับขนาดอาหารและอายุของไก่

2. ชนิดของอาหาร อาหารไก่กระທงมีอยู่ 2 ระยะคือ

2.1 อาหารไก่กระທงระยะแรก ลักษณะของอาหารเป็นอาหารผสมหรืออัดเม็ดขนาดเล็ก ใช้เลี้ยงไก่อายุ 1 วันจนถึง 4 สัปดาห์ มีระดับพลังงานสูงประมาณ 3,000 กิโลแคลอรี ต่อ กิโลกรัมอาหาร และมีระดับโปรตีนประมาณ 22 เปอร์เซ็นต์

2.2 อาหารไก่กระທงระยะหลัง ลักษณะอาหารเป็นเม็ดขนาดใหญ่ใช้เลี้ยงไก่ตั้งแต่อายุ 5 สัปดาห์ จนถึงจำหน่าย(6-8 สัปดาห์) มีระดับพลังงานประมาณ 3,100-3,200 กิโลแคลอรี ต่อ กิโลกรัมอาหาร และมีระดับโปรตีนประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์

3. วิธีการให้อาหารไก่กระທง การให้อาหารไก่กระທง โดยทั่วไปแล้วจะให้กินอาหารอย่างไม่จำกัดปริมาณหรือเรียกอีกอย่างว่าให้กินอาหารอย่างเต็มที่ตลอดทั้งวัน เพราะต้องการ

ใช้เวลาสั้น ๆ แต่ให้ไ้โตเร็ว ๆ เพิ่มน้ำหนักได้มาก ๆ อย่างไรก็ตามผู้เลี้ยงจะต้องระมัดระวังอย่าให้อาหารมากจนเกินความจำเป็น เพราะจะสิ้นเปลืองอาหาร ควรกะประมาณอาหารให้กินพอดีในแต่ละวันแล้วเติมใหม่ในวันรุ่งขึ้น เป็นวิธีการประหยัดอาหารและทำให้เกิดอัตราการแลกเนื้อที่ดีที่สุด

4. การใช้อาหารและประสิทธิภาพการใช้อาหาร อัตราการแลกเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อ หมายถึงปริมาณอาหารที่ไ้กินเพื่อเพิ่มเป็นน้ำหนักไ้ 1 กิโลกรัมสำหรับไ้กระทงจะต้องใช้อาหารประมาณ 1.6 – 2.05 กิโลกรัม เมื่ออายุ 28-56 วัน เพื่อเพิ่มน้ำหนักตัวไ้เป็น 1 กิโลกรัม ตามลำดับ กล่าวคือ เมื่อไ้อายุน้อยการใช้อาหารเพื่อเพิ่มเป็นน้ำหนักตัว 1 กิโลกรัมก็น้อยและจะค่อย ๆ ใช้อาหารปริมาณมากขึ้นเพื่อเพิ่มเป็นน้ำหนักไ้ 1 กิโลกรัมเมื่อไ้อายุมากขึ้น ปัจจุบันนี้การปรับปรุงพันธุกรรมของไ้กระทงให้มีศักยภาพในการกินอาหารและเพิ่มน้ำหนักตัวได้เร็ว และการปรับปรุงทั้งคุณภาพอาหารและสูตรอาหารที่สมดุลต่อความต้องการของไ้ได้ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ทำให้อัตราการเติบโตของไ้เร็วขึ้นและใช้ระยะเวลาในการเลี้ยงสั้นลงในปัจจุบัน

อุปกรณ์การให้อาหาร

ในระยะสัปดาห์แรกอาจใช้ถาดให้อาหารขนาด 48 x 72 x 6.5 ซม. (กว้าง x ยาว x สูง) ใส่ให้ลูกไ้กิน 1 ถาด/ลูกไ้ 100 ตัว หรืออาจใช้กล่องใส่ลูกไ้ที่นั่นเป็นที่ให้อาหารก็ได้ โดยฉีกตามขอบให้สูงขึ้นมาเพียงเล็กน้อยประมาณ 6-7 ซม.แล้วเอา กระดาษคั่นกลางนั้นออกใช้ 1 กล่อง/ลูกไ้ 100 ตัว เมื่อลูกไ้อายุได้ประมาณ 7 วัน ก็ควรเริ่มเปลี่ยนอุปกรณ์ให้อาหารเป็นแบบถาวร อาจจะเป็นถังแขวนรางอัตโนมัติหรือถาดอาหารแบบขอบสูงโดยค่อย ๆ เปลี่ยนทีละน้อย เพื่อให้ไ้เคยชิน

ความต้องการน้ำและการจัดการ

น้ำเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับไ้มาก เป็นตัวช่วยระบายความร้อนให้ไ้โดยการระเหยน้ำจากการหายใจ นอกจากนี้ยังเป็นองค์ประกอบของร่างกาย มีบทบาทในการย่อยอาหารมาก ดังนั้นควรดูว่าไ้กินน้ำหรือไม่ ควรรีบให้ลูกไ้กินน้ำโดยเร็ว ปกติลูกไ้ควรได้รับอาหารภายใน 36 ชั่วโมงหลังฟักออกหรือเร็วที่สุดยิ่งดี การให้น้ำซ้ำทำให้ไ้อ่อนแอเนื่องจากการสูญเสียน้ำมาก (Dehydration) ทำให้ไ้เรียนรู้การกินได้ช้าลงอีก จากรายงานการทดลองหลายแห่งได้แนะนำว่าไ้ควรได้กินน้ำก่อนอาหาร ในร่างกายของไ้แต่ละตัวประกอบด้วยน้ำ 60-70 เปอร์เซ็นต์ ถ้าร่างกายของไ้ขาดน้ำไป 10 เปอร์เซ็นต์ ไ้จะเริ่มแสดงอาการผิดปกติ ถ้าขาดน้ำถึง 20 เปอร์เซ็นต์ ไ้จะตาย

ทันที น้ำจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการดำรงชีพของไก่ ดังนั้นจึงควรจัดน้ำให้เพียงพอกับความต้องการของไก่ ซึ่งก็แล้วแต่สภาพอากาศ ความชื้น และอายุของไก่อ้างนี้

1. อุปกรณ์ให้น้ำ ในระยะ สัปดาห์แรก ควรใช้กระติกน้ำขนาดบรรจุ 1 แกลลอนในอัตราส่วน 2 ใบ ต่อลูกไก่ 100 ตัว หลังจากนั้นถ้าที่ให้น้ำเป็นแบบขนาด 2 แกลลอนควรใช้ 2 ใบต่อลูกไก่ 100 ตัว เมื่ออายุ 3-6 สัปดาห์ หรือถ้าเป็นรางน้ำอัตโนมัติควรใช้ 1.5-2 เมตร ต่อลูกไก่ 100 ตัว เมื่ออายุ 3-6 สัปดาห์ การเปลี่ยนอุปกรณ์ให้น้ำควรค่อย ๆ เปลี่ยนเพื่อไม่ให้ไก่ตื่น หรือเครียด การเปลี่ยนน้ำควรเปลี่ยนน้ำวันละ 2 ครั้ง คือ เช้าและบ่าย

2. การวางรางน้ำ – รางอาหาร ควรจะวางกระจายไปหลาย ๆ จุด และไม่ควรห่างที่ให้น้ำมากสำหรับลูกไก่ที่ยังกอกอยู่ ควรจะวางรางอาหารส่วนหนึ่งไว้ใต้เครื่องกก และส่วนหนึ่งไว้บนอกเครื่องกก ลูกไก่จะได้กินอาหารทั่วทุกตัวเพราะลูกไก่ตัวที่หนาวอ่อนแออาจไม่ออกมานอกเครื่องกก ก็จะได้กินอาหารและตัวแข็งแรงก็จะออกมากินนอกเครื่องกก และค่อย ๆ เลื่อนรางอาหารและน้ำออกนอกเครื่องกกเรื่อย ๆ เมื่อลูกไก่อายุมากขึ้น

2.4 การให้แสงสว่าง

หลังจากลูกไก่เข้าฟาร์มควรให้แสงสว่างตลอดทั้งโรงเรือน 2 วันแรกหรือตลอด 48 ชั่วโมง ความเข้มของแสง 1-2 ฟุตแรงเทียนที่ตัวไก่ เพื่อให้ลูกไก่ได้หัดกินน้ำอาหารในระยะ 2-3 วันแรกของการให้แสงนี้ เราถือว่าเป็นระยะวิกฤต (Critical periods) หลังจากนั้น จึงค่อยลดแสงลงบ้างให้เหลือประมาณ 0.5-1ฟุต-เทียน(Foot candle)ใต้เครื่องกกควรมีหลอดไฟเพื่อให้แสงสว่างแก่ลูกไก่เพื่อไม่ให้หลงเครื่องกก ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจแก่ลูกไก่ ขนาดประมาณ 15 วัตต์

โปรแกรมการให้แสงสว่างในไก่กระทรง ความเข้มของแสงสว่างสำหรับไก่กระทรงนั้นต้องการเพียงสำหรับการมองเห็น การกินน้ำ และอาหารเป็นสำคัญ และมีเวลามากพอกับการกินอาหารเพื่อเพิ่มการเจริญเติบโต และใช้เวลาในการเลี้ยงสั้น ระดับแสงที่เหมาะสมสำหรับการเจริญเติบโตและมีประสิทธิภาพ การใช้อาหารดี สำหรับไก่กระทรงประมาณ 15-151/2 ชั่วโมง / วัน

นอกจากนี้ในการเลี้ยงไก่กระทรงบางรุ่นการเลี้ยง เกษตรกรผู้เลี้ยงอาจประสบกับปัญหาการเกิดโรคระบาดของไก่กระทรง ดังนั้นจึงควรมีวิธีการป้องกัน ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

2.5 วัคซีนและการป้องกันโรคไก่ (Vaccine and Prevention of Poultry Diseases)

วัคซีนและการสุขาภิบาลป้องกันโรคในสัตว์ปีก นับวันจะมีความจำเป็นและสำคัญยิ่งขึ้นทั้งนี้เพราะสภาพภูมิอากาศในประเทศไทยเอื้ออำนวยต่อการระบาดของโรค การเลี้ยงไก่ก็ได้

แพร่หลายออกไปอย่างกว้างขวาง บางแห่งก็มีการเลี้ยง ไก่อย่างหนาแน่น เมื่อเกิดการระบาดของโรค แต่ครั้งมักทำความเสียหายให้แก่ผู้เลี้ยงอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตามถ้าหากทราบถึงพื้นฐานของการเกิดโรคแล้วจะเป็นแนวทางที่ดีในการป้องกันการเกิดการระบาดของโรคได้

การเกิดโรคไก่

การเลี้ยงไก่ที่จะให้ปลอดภัยจากการระบาดของโรคนั้น จะต้องเลี้ยงด้วยระบบการป้องกันโรคไก่นั้นให้พิจารณาเอาตัวไก่เป็นหลัก กล่าวคือ

1. การสุขาภิบาลและป้องกันโรคจากภายนอกเข้าไปสู่ตัวไก่
2. การสร้างภูมิคุ้มกันให้เกิดขึ้นภายในตัวไก่เอง
3. การคัดค้านพันธุ์ที่ต้านทางโรค

1. การสุขาภิบาลและป้องกันโรคจากภายนอกเข้าไปหาตัวไก่ เป็นมาตรฐานการจัดการสุขาภิบาลและการป้องกันไม่ให้เชื้อโรคเข้าไปหาตัวไก่ได้เปรียบเสมือนกำแพงชั้นแรกซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

- 1.1 พันธุ์ไก่ที่ปลอดภัยจากโรค
- 1.2 โรงเรือนดี ป้องกันฝนสาด ลมโกรก ป้องกันนก หนู เข้าไปในโรงเรือนได้
- 1.3 อาหารดี เป็นอาหารที่ดีมีสารอาหารครบตามสูตร ปราศจากพืชและสารพิษ
- 1.4 น้ำที่ใช้ในฟาร์ม จะต้องได้รับการตรวจสอบในห้องปฏิบัติการเสียก่อน การตั้งฟาร์มหรือนำมาใช้ทั้งเรื่องของเชื้อโรค เกลือแร่ ความกระด้าง ความเป็นกรดเป็นด่าง ว่าเป็นน้ำที่ดี เหมาะแก่การเลี้ยงไก่หรือไม่
- 1.5 การจัดการสุขาภิบาลต่าง ๆ เช่น ระยะห่างของโรงเรือน มีรั้วรอบฟาร์มป้องกันสัตว์เลี้ยงเข้ามาในฟาร์มได้ ระบบการฆ่าเชื้อ อ่างน้ำ เปลี่ยนเสื้อผ้าก่อนเข้าไปในฟาร์ม เป็นการสร้างมาตรการให้เข้มงวดขึ้นไป ตลอดจนการจัดการด้านอื่น ๆ เช่นการเตรียมโรงเรือนที่ดี การดูแลไก่ การจัดการเครื่องกอก อุณหภูมิ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามก็อาจจะเกิดการผิดพลาดได้

2. การสร้างภูมิคุ้มกันให้เกิดขึ้นภายในตัวไก่เอง เป็นวิธีการที่นิยมมากที่สุดควบคู่กันไปกับวิธีแรกคือ การสร้างภูมิคุ้มกันในร่างกายของไก่ให้ต้านทานโรคนั้น ๆ คือ การให้วัคซีนป้องกัน โรคชนิดต่าง ๆ ตามอายุของไก่ ชนิดของวัคซีน เพื่อให้เกิดความคุ้มกันโรคสูงสุด

3. การคิดค้นพันธุ์ไก่ต้านทางโรค ในปัจจุบันวิทยาศาสตร์ได้ก้าวหน้าไปมาก พันธุ์สัตว์สามารถคิดค้นและสร้างพันธุ์ไก่ที่มียืนต้านทานโรคได้บางโรค

ระบบการป้องกันโรคในฟาร์มสัตว์ปีก

ในการเลี้ยงสัตว์ปีกควรมีระบบการป้องกันโรคดังนี้

1. มีบริเวณและขอบเขตแน่นอนในเขตสัตว์ปีก
 - 1.1 กำหนดเขตสัตว์เลี้ยง ที่พักอาศัย และเขตนอกฟาร์มให้เป็นเด่นชัด
 - 1.2 ห้ามเลี้ยงสัตว์อื่นที่มีโอกาสเป็นพาหะนำโรคในเขตเลี้ยงสัตว์และที่พักอาศัย เช่นสุนัข แมว
 - 1.3 ประตูฟาร์ม เขตเลี้ยงสัตว์และโรงเรือนต้องปิดเสมอ
2. มีระบบการฆ่าเชื้อที่มีประสิทธิภาพ
3. มีระบบกำจัดของเสีย ซากสัตว์ และขยะมูลฝอย
 - 3.1 การกำจัดซากสัตว์ที่ตายต้องได้รับการฝัง เผา หรือทิ้งในบ่อทิ้งซากที่ถูกสุขลักษณะห้ามขายหรือบริโภค
 - 3.2 การกำจัดของเสีย วัสดุรองพื้นและขยะ ต้องทำอย่างถูกสุขลักษณะ
 - 3.3 ภาชนะที่ใช้บรรจุชีวภัณฑ์ที่ใช้แล้ว เช่นขวดวัคซีน จะต้องทำลาย ด้วยการเผา หรือต้มในน้ำที่เดือดแล้วอย่างน้อย 30 นาที
4. ป้องกันและกำจัดสัตว์ที่เป็นพาหะนำโรค เช่นสุนัข แมว นก แมลง เป็นต้น ในฟาร์มเลี้ยงสัตว์
5. มีระบบการเตรียม โรงเรือนที่ดี มีประสิทธิภาพในการลดเชื้อที่เป็นพาหะของปัญหา
6. ใช้ระบบเข้าเลี้ยงพร้อมกันและนำไก่ออกพร้อมกันหมด (All in – All out) ในการเลี้ยงสัตว์เพื่อลดปัญหาด้านโรคระบาด

ภูมิคุ้มกันโรค (Immunity)

ลักษณะของภูมิคุ้มกันโรคที่เกิดขึ้นในสัตว์ปีกนั้นมีหลายแบบด้วยกันดังนี้

1. การสร้างภูมิคุ้มกันโรคโดยธรรมชาติ (Active Natural Immunity) เกิดขึ้นโดยที่ไก่ได้รับเชื้อโรคจากธรรมชาติ และไก่นั้นมีความต้านทางโรคไม่เป็นโรคนั้น และสร้างภูมิคุ้มกันและโรคนั้น ๆ

2. การสร้างภูมิคุ้มกันโดยมนุษย์นำพาให้ (Passive Natural Immunity or Parental Immunity) คือ การที่ลูกไก่ได้รับภูมิคุ้มกันโรคจากแม่โดยผ่านทางไข่แดง ซึ่งภูมิคุ้มกันนี้จะอยู่ในตัวลูกไก่ได้ประมาณ 2-3 สัปดาห์เท่านั้น ไก่ก็จะติดโรคได้ง่ายเหมือนเดิม

ชนิดของวัคซีน

วัคซีนเป็นผลิตภัณฑ์ที่เตรียมขึ้นจากส่วนของเชื้อโรคหรือเชื้อที่ทำให้เกิดโรคเปลี่ยนแปลงสมบัติทั่วไป ซึ่งเมื่อฉีดเข้าร่างกายสัตว์ก็สามารถทำให้สัตว์สร้างภูมิคุ้มกันโรคได้และภูมิคุ้มกันโรคนั้นสามารถที่จะป้องกันสัตว์ไม่ให้ป่วยเป็นโรคนั้น ชนิดวัคซีนแบ่งออกได้ 2 ชนิด คือ

1. วัคซีนเชื้อเป็น (Live or Attenuated Vaccines) วัคซีนเชื้อเป็นจะมีเชื้อไวรัสหรือแบคทีเรียซึ่งสามารถเพิ่มจำนวนตัวเองได้ในร่างกายไก่ เพื่อกระตุ้นให้เกิดภูมิคุ้มกันโรคต่อเชื้อชนิดนั้น ๆ ได้เร็วและกว้างขวางกว่าวัคซีนเชื้อตาย แต่ข้อเสียของวัคซีนเชื้อเป็นก็คือ ขณะที่วัคซีนไวรัสเพิ่มจำนวนขึ้นในร่างกาย จะทำให้ไก่เกิดความเครียด

2. วัคซีนเชื้อตาย (Killed or Inactivated Vaccines) วัคซีนเชื้อตายทำจากเชื้อแบคทีเรียหรือไวรัสซึ่งฆ่าเชื้อแล้ว (Inactivated) ด้วยขบวนการบางอย่างเช่น ใช้ความร้อนฟอร์มาลีน เป็นต้น ส่วนใหญ่สารที่เติมผสมกับวัคซีนเชื้อตายมักได้แก่พวกน้ำมันและอลูมิเนียมไฮดรอกไซด์ซึ่งมีหน้าที่เพิ่มความคงตัวของวัคซีนได้นาน ดูดซึมและแพร่กระจายได้ดี และป้องกันการย่อยโปรตีนของเชื้อโรคในวัคซีนที่เกิดจากเอนไซม์ในตัวของสัตว์ เมื่อฉีดเข้าไปในร่างกายจึงสามารถกระตุ้นระบบภูมิคุ้มกันโรคให้อยู่ได้นาน ขึ้น

วัคซีนเชื้อตายจะไม่มีเพิ่มจำนวนในร่างกายไก่ จึงต้องมีปริมาณเชื้อมากกว่าวัคซีนเชื้อเป็น และเนื่องจากไม่มีการเพิ่มปริมาณในร่างกายไก่นี้เองจึงปลอดภัย สามารถใช้ในไก่ป่วยหรือขณะที่ไก่อ่อนแอได้ แต่การจับไก่มาฉีดวัคซีนก็เป็นการเพิ่มความเครียดทางหนึ่ง วัคซีนเชื้อตายจะป้องกันเชื้อที่สายพันธุ์ (Strains) เดียวกับวัคซีนเท่านั้น

ข้อควรระวังในการทำวัคซีน

1. ทำวัคซีนเฉพาะในไก่ที่สุขภาพสมบูรณ์เท่านั้น บางครั้งอาจมีโรคแฝงอยู่ แต่ไก่ไม่แสดงอาการ เช่น โรคบิด และ ซี.อาร์.ดี. เป็นต้น โรคเหล่านี้จะทำให้การสร้างภูมิคุ้มกันโรคไม่ดีเท่าที่ควร

2. ใ้ไปในโรงเรือนเดียวกันต้องทำวัคซีนในวันเดียวกันเสมอ
3. ในกรณีที่มีโรคระบาด ให้ทำวัคซีนใ้ที่สุขภาพดีเสียก่อน แล้วจึงมาทำวัคซีนใ้ป่วยหรือโรงเรือนที่ป่วยทีหลัง
4. เผาขวดวัคซีน และวัคซีนที่เหลือใ้ทุกครั้ง ห้ามเก็บวัคซีนที่เหลือเพื่อนำมาใช้ภายหลัง
5. หลังการทำวัคซีน ล้างมือใ้สะอาดและใ้ยาฆ่าเชื้อทำความสะอาดมือเสมอ
6. อย่าเจือจางวัคซีนหรือใ้้น้อยกว่าที่ผู้ผลิตกำหนด
7. วัคซีนโดยทั่วไปควรเก็บใ้ในที่มืด ซึ่งมีอุณหภูมิ 35-45 °F
8. ไม่ควรทำวัคซีนภายใน 21 วันก่อนส่งโรงฆ่า

สาเหตุบางประการที่ทำวัคซีนไปแล้ว แต่ไม่สามารถป้องกันโรคได้คือ

1. มีภูมิคุ้มกันโรคถ่ายทอดมาสูง ความคุ้มโรคจากแม่จะทำลายวัคซีนที่ใ้หากใ้วัคซีนกับใ้กออายุน้อยเกินไป
2. ความเครียด สภาพสิ่งแวดล้อมไม่ดีมีพยาธิหรือขาดอาหาร ก็ใ้ความสามารถของลูกใ้ที่จะสร้างความคุ้มโรคลดลง
3. การตายของวัคซีนเชื้อเป็นการเก็บหรือการใ้ที่ไม่ถูกวิธี การขนส่งไม่ดีจะใ้ประสิทธิภาพของวัคซีนเชื้อเป็นลดลง

2.6 ยาและการใ้ยา (Drugs and Application)

ยาต่าง ๆ รวมทั้งวัคซีนหลายประเภทได้เป็นปัจจัยสำคัญต่อวงการเลี้ยงสัตว์และมนุษย์ตลอดจนสิ่งที่มีชีวิตจนเกือบจะเรียกได้ว่า เป็นส่วนหนึ่งของอาหารที่มีความจำเป็นต่อสิ่งมีชีวิตทั่วไปจนกระทั่งในปัจจุบันใ้มีการผลิตยาวัคซีนหลาย ๆ ชนิดรวมทั้งเคมีภัณฑ์ต่าง ๆ อย่างมากมายจนเป็นอุตสาหกรรมใหญ่ ๆ อยุ่ทั่วโลก ผลลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้กับสัตว์ก็มีวิทยาการก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ประกอบกับวิวัฒนาการในด้านพันธุศาสตร์ก็ได้เจริญรุดหน้ามาเป็นลำดับ สัตว์ปีกก็ใ้เป็นแขนงหนึ่งที่ได้รับ การปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ มาจนกระทั่งในปัจจุบัน สำหรับในประเทศไทยก็นับได้ว่าวงการเลี้ยงสัตว์ปีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งใ้เนื้อ ใ้ได้นำวิทยาการแผนใหม่ใ้มาใช้และปรับปรุงระบบใหม่ ๆ ใ้ใ้กับภูมิอากาศและสภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศจึงใ้ให้อุตสาหกรรมเลี้ยงใ้ในประเทศไทยก้าวสู่ระดับแนวหน้าในเอเชีย

วิธีการใช้ยา

การใช้ยานั้นเป็นสิ่งจำเป็นในการควบคุมโรคบางอย่าง เพราะยาสามารถไปทำลายเชื้อจุลินทรีย์ ซึ่งเป็นสาเหตุของโรคได้ แต่พึงตระหนักไว้อย่างหนึ่งว่า การใช้ยาจะไม่สามารถเป็นการทดแทนการจัดการที่ดีได้เลย

การตรวจวินิจฉัยโรคอย่างถูกต้องเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องกระทำก่อนที่จะมีการใช้ยาใด ๆ เกิดขึ้น ซึ่งจะต้องกระทำโดยสัตวแพทย์ หรือการตรวจทางห้องปฏิบัติการ นอกจากนี้ผู้ที่เลี้ยงไก่หรือผู้ควบคุมฟาร์มที่มีประสบการณ์มาก ๆ และผ่านการฝึกฝนอย่างถูกต้อง ก็อาจจะสามารถรู้ถึงสภาวะโรคของฝูงไก่ของเขาเหล่านั้นได้เป็นอย่างดี การรักษาที่จะเกิดขึ้นนั้นมักจะล้มเหลวถ้าการวินิจฉัยโรคผิดพลาด และการใช้ยาเป็นไปอย่างไม่ถูกต้องอีกด้วย การใช้ยาที่ผิดขนาดและระยะเวลาไม่เพียงพอจะทำให้การตอบสนองต่อยาล้มเหลว ในโรคที่เกิดจากเชื้อไวรัสนั้น การใช้ยาทั่วไปมักจะไม่ได้ผล ยกเว้นเชื้อแบคทีเรียหรือเชื้ออื่น ๆ ที่ร่วมเข้ามาทีหลัง (Secondary Complication)

เมื่อการวินิจฉัยโรคเป็นไปอย่างถูกต้องแล้ว การรักษาด้วยยาที่ถูกต้องควรจะต้องเริ่มขึ้นอย่างเหมาะสมกับสถานการณ์นั้น ๆ และเป็นไปตามคำแนะนำของบริษัทผู้ผลิตนั้น ๆ ด้วย หรือตามที่สัตวแพทย์กำหนด คำเตือนหรือข้อห้ามต่าง ๆ ของยา เป็นสิ่งที่ไม่ควรละเลยไปเสีย และการจะใช้นายามากกว่า 1 ชนิดร่วมกัน นั้นก็ไม่ควรทำโดยพลการ

ประโยชน์ของยาปฏิชีวนะในอุตสาหกรรมการเลี้ยงไก่

1. เพื่อเร่งการเจริญเติบโต เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในหมู่วิชาการว่า การใช้ยาปฏิชีวนะผสมลงในอาหารสัตว์ในขนาดต่ำจะช่วยกระตุ้นการเจริญเติบโตของไก่และช่วยให้ร่างกายมีการใช้อาหาร หรือมีการดูดซึมอาหารที่เป็นประโยชน์ได้ดีขึ้น การใช้ยาปฏิชีวนะเหล่านี้ได้มีนักวิทยาศาสตร์บางคนให้เหตุผลว่า การใช้ยาปฏิชีวนะในระดับต่ำจะไปกระตุ้นการแบ่งตัวของแบคทีเรียที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกาย ซึ่งอาศัยอยู่ในลำไส้ให้เพิ่มขึ้น และยังช่วยทำลายเชื้อโรคที่เริ่มจะเกิดขึ้น

2. เพื่อรักษาโรกระบบลำไส้ โรคทางระบบลำไส้ นับได้ว่าเป็นโรคสำคัญอันหนึ่งของไก่ ไก่ที่ป่วยเป็นโรกระบบลำไส้จะแสดงอาการแคระแกร็นเสมอ ในรายที่อาการของโรคแสดงอย่างรุนแรง จะทำให้ไก่น้ำหนักลดลง เนื่องจากไก่ไม่สามารถกินอาหารได้เป็นปกติ หรือบางตัวอาจไม่กินอาหารเลย สำหรับตัวที่กินอาหารได้บ้าง การดูดซึมของอาหารก็เสียไป ถ้าเป็นอย่างเรื้อรัง ไก่ก็จะแสดงอาการเป็นโรคขาดอาหารทั้ง ๆ ที่อาหารมีคุณภาพดีครบถ้วนตามความต้องการของไก่

ก็ตาม ดังนั้น การรักษาโรคลำไส้ใหญ่น้ำตาลายน้ำจึงให้ผลในการรักษาได้ดีกว่ายาผสมอาหารเพราะว่าในขณะที่ไก่อ้วนนั้น ไก่กินอาหารลดลงอยู่แล้วถึงแม้ว่าไก่จะกินอาหารได้ก็ตาม การออกฤทธิ์ของตัวยาก็ช้า ซึ่งต่างกับยาลายน้ำซึ่ง ออกฤทธิ์ได้เร็วกว่า อีกทั้งในไก่อ้วนมักมีความหิวกระหายน้ำมาก กว่าที่จะกินอาหารเนื่องจากอุณหภูมิในร่างกายสูงขึ้น ทำให้การเผาผลาญอาหารในร่างกายเพื่อใช้ให้เป็นประโยชน์สูงขึ้น ไก่จึงมักกินน้ำบ่อยครั้งเพื่อให้เกิดความสมดุลในร่างกาย และเป็น การลดไข้ให้อ่อน ๆ ตามธรรมชาติ

น้ำยาฆ่าเชื้อโรคและวิธีการใช้

การทำความสะอาดเพื่อให้ปลอดจากเชื้อหมายถึงการทำความสะอาดชะล้างสิ่งสกปรกหรือสิ่งปฏิกูลออกไป จากนั้นก็ถึงขบวนการฆ่าเชื้อโรคเพื่อเป็นการลดหรือกำจัดเชื้อที่ทำให้เกิดโรคต่อไป วิธีการกำจัดเชื้อโรคที่ดีที่สุด คือ ต้องทำความสะอาดชะล้างสิ่งสกปรกและสิ่งปฏิกูลออกไปให้หมดก่อนเป็นอันดับแรก โดยใช้น้ำยาฆ่าเชื้อโรคต่าง ๆ ฉีดพ่น สามารถที่จะกำจัดพวกอินทรีย์สารหรือสารอื่น ๆ และเชื้อโรคต่าง ๆ ได้มากกว่า 90 % ซึ่งจะทำให้ประสิทธิภาพขบวนการฆ่าเชื้อโรคได้ผลเต็มที่ โดยไม่ถูกรบกวนจากสิ่งสกปรกหรืออินทรีย์สารต่าง ๆ

3. การลงทุนและผลตอบแทนจากการเลี้ยงไก่กระทง ในระบบโครงการส่งเสริมการเลี้ยงแบบโรงเรือนปิด

ในการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของการเลี้ยงไก่กระทงแบบโรงเรือนปิดของเกษตรกรในโครงการส่งเสริมการเลี้ยงในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาจากเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่กระทงจริง ซึ่งการลงทุนของเกษตรกรประกอบด้วยสิ่งสำคัญต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ที่ดิน ที่ใช้ในการปลูกสร้างโรงเรือน ตามขนาดของโรงเรือน
2. ค่าก่อสร้างโรงเรือนแบบโรงเรือนปิด ประกอบด้วยค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ดังนี้
 - ค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างโครงสร้างแล้ว
 - ค่าอุปกรณ์ระบบน้ำ
 - ค่าอุปกรณ์ระบบไฟฟ้า
 - ค่าพัดลมระบายอากาศ

3. ค่าอุปกรณ์การเลี้ยงประกอบด้วย

- หัวกกแก๊ส SBM พร้อมถัง
- ถาดอาหารลูกไก่
- ชุดถังอาหารลูกไก่
- ชุดรางน้ำ
- กระตักน้ำ
- เครื่องสูบน้ำ

4. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการประกอบด้วย

- ค่าแรงงาน คนงาน
- ค่าสาธารณูปโภคไฟฟ้า น้ำประปา
- ค่าเบี้ยประกันโรงเรือน
- ค่าซ่อมแซมบำรุงรักษาโรงเรือนและอุปกรณ์การเลี้ยง
- ดอกเบี้ยเงินกู้
- ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ

ค่าใช้จ่ายในการลงทุนต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น จะมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับขนาดของโรงเรือนที่แตกต่างกัน

ผลตอบแทนที่เกษตรกรจะได้รับจากการเลี้ยงไก่กระທแบบโรงเรือนปิด แต่ละรุ่นของการเลี้ยง ได้แก่

1. รายได้จากการเลี้ยงซึ่งคำนวณจาก

- ค่าเช่าโรงเรือน โดยมีการคำนวณจาก จำนวนพื้นที่และระยะเวลาที่ใช้ในการเลี้ยง
- ค่าความสามารถและประสิทธิภาพของผลผลิตเนื้อไก่ที่ได้จากการเลี้ยง โดยคำนวณจากปริมาณอาหารที่ใช้ไปในการเลี้ยง เปรียบเทียบกับน้ำหนักของตัวไก่ทั้งหมดที่จับออก แล้วอ้างอิงค่าสถิติ ตามมาตรฐานที่บริษัทกำหนด
- คะแนนความร่วมมือในการดูแลและการจัดการภายในโรงเรือนซึ่งมีการดำเนินการให้โดยสัตวบาลผู้ดูแล
- เงินช่วยเหลืออื่น ๆ ตามความเหมาะสมและความเห็นชอบของผู้รับมอบอำนาจของบริษัท

2. รายได้จากการขายผลิตภัณฑ์พลอยได้ เช่น มูลไก่
3. รายได้จากการขายเศษซากอุปกรณ์การเลี้ยงที่หมดอายุการใช้งาน

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University